Контрольный экземпляр

СИЙЛЕ ХИЙЛА ОКТЯБРА!

Массо а мехкий пролетареш, вlашarlxxeta!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ОРШОТ, 7 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ● № 133 (6855). Мах 3 кеп.

КЕРДА ЗАМА ХЬАЙИЙЛЛА ДИ

Вениха ба вай нохк. Цуй массе мийнге тахан дезду адамлен историн керда зама — социализми коммунизми толара зама —хьайиййлача Сийлахь-боккхача Октябре ди, дуьнен тIа эггара хьалхара болхлойн ахархойн пачхьалкхе хьехнина ди. Керда общество хьаьча шоашта карагIа мел дальнар, ххоалим шоай эррига хланаца айхха Коммунистически партеца юкъ советски халкъо. Партен хилмъел йохаргйоаца цхьаьгIо, сийлахь-йоккхача Ленина васкестанта тешаме хилар — вай эррига хоталонаш дукхьювла хьаьст.

Къахьегама адамашта иразага, маргIатонга, кортамукъаленга бода некъ хьийха Октябрь советски нахаца цхьана шоай эггара бочаргIа дола цIей сийна белбу планета гIерча миллионаш болча наха.

Октябрьски революци яьннечул тIехьагIа дIадаха шераш историна хийра ха яц. Бакъда, цу доаццача юкъа Нохч-ГIалгIайчене хинача хуцамашка хьежача цецвергва моллагIа а. Советски Iаьдало керда, эггара къахьегагIа, эггара сийрдагIа йоаа ойгIув хьайиййлар наха нийсса бовзонаш хиларга, иразага даим сатийсача нохчийн гIалгIайн историе.

ЦергIатон чам баьйзача къахьегача доамароща Грозне пролетариата новкъосталца дехалех турпалех тIом бьеб Советски Iаьдал бахьан долаш. Цуна керте двьттача гIорбахьнача большевикий-ленинций С. М. Кировех Г. К. Орджоникидзех цIераш республика къахьегамхой дегашка даим яхаргья.

Контрреволюци юхатоххара нах сарцагIбоахача доккха дакъа юкъедиххьад парте хьебаьча большевикий кулгалхоща Гикало Николая, Шериппов Асламбека, Ахриев Гапура.

Тахан, Октябра 66 шу деадача дийнахь, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша де а доагIаш доккхал ду парте Центральни Комитето, Владимир Ильич Ленина ше громенски пролетариат а къахьега доамарош а революце гIулакха боврим йоацаш мутIахьа хиннилга, Советни Iаьдал довккхиш а лорадеш а лоаттабаьча къовсаме шоаш са ца ходеш дештала белгалдахарах.

Октябра хамаьршача махка зIаьараша сийрдадаьккхар гIалахьа а ираз хьахга фуд ца хиннача къеча нохчийн гIалгIайн вахар. Республике хьалхар цу хьнага дилаче низ болаш хиннa промышленность, геттара дукха боах бир юрта бокъаха коллективизаци еш, йоазув-дешар ца довзата дIадоаккхаш, къамех нохча болхлой класса кадраш, интеллигенци хьаьккхееш. Ил деча вайна даиц вертвоацаш доккха новкъостал дир сийлахь-доккхача эрсий халкъо. Цудухьа цунна даим дег тIара овркал яхаш ба нохчий а гIалгIай а.

Цу тайпара, оалагера дена социально-экономически эргалонаш яр бахьан долаш лоацаца хана дIадаьккхар Нохч-ГIалгIайче геттара тIехьайлса хилар. Халкъа боахама моллагIа дакъа — Iилма, культура, искусство вай хьаьацача — массе метте хоалиш да КПСС ленински къамни политиках дайна Iалахьате доккха беркат.

Тахан къьстта къонъенай Нохч-ГIалгIайчен городашки юрташи. ЦIеча байракхаша, транспаранташа, плакаташа, кинчбеннача наха хозъяьй уж. Сийлахь-доккха цIей деаде арабаьннача республика къахьегамхоша Даьхена, Коммунистически партена рапорташ тел КПСС XXVI съезда, парте ЦК ноябрьскии (1982 ш.) июньскии (1983 ш.) Пленумий исторически решенеш кхоачашъеча, мехка экономика а оборони низ а чIоагIбеча шоашта карагIдаьннарех. ХIаьта дувца а доккхал де а кIезига хIама вIаштIехьдаьннадац царна. Масала, Нохч-ГIалгIайчен индустре болхлоша хапал диъ ди хьалха кхоачашъяьй продукци маьхала яккхара а изделей дукхагIа дола тайпаш хьадара а итт бетта план. Къьстта дика къахьийгад мехкдаьттахоша, машинашъераша, гIишлошъераша, кхы дуккхачар. Бахача наха ков-карта эша тайп-тайпара товараш арахецара хлан а дикка тIехкхоачашъяьй.

ХIара предприяте, организаце, учреждене хIанз дукхагIа теркам тIаухийт къахьегама социалистически дисциплина чIоагIъяра, тIадиллача гIулакха хьалхара наьха бехктоххам айбара, продукци дикагIа хилийтара, хIамин вхоибара, массанахьа а порядок оттара.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш, мехка Кхачин программа кхоачашъяра тIагIертта бохх беш ба юртбоахама къахьегамхой. 1983 шера нийс бетта хьайбай продукташ яхара а кийчъяра а лелаяьча Эрригроссийски социалистически яхьа итогегIа укх деноша РСФСР Министрий Совета а ВЦСПС а карара кара тела ЦIе байракх еннай Нохч-ГIалгIай АССР-а. Боккха толам баьккхаб Ачхой-Мартановски района къахьегамхоша, кхычар.

ХIанз кертердар фуд аьлча, из да гуйре дика чуерзар, хьайбаш Iаьгара дахара массанахьа кийчо яь яккхар, хьатIадоагIача шерарча хьувкъама лертIа йоаххо яр.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова ма аллара: «Экономика цахадлан айяр, халкъа вахара хьал тоадар — из да советски наха хьалхашкара вай декхар а вай интернационални декхар а...». ХIаьта из сихагIа а дизагIа а кхоачаш де вIаштIехьа дарга, нагахьа санна республика халкъа боахама дерригача доакъошка хIанз а нийслун дола кхоача^боацараш цIендаьь вай дIадоахе.

МЕХКА Кхачин программа кхоачашъеча шоай ма зулла доккхагIа дакъа юкъедаьха гIерташ хьинар айденна къахьегача тха совхоза хьайбаш леладераша диначе къахьегама совгIаташца дезду Сийлахь - бокхача Октябра 66 шу дизара цIей.

Шера планагIа йоакха йоагIар 5970 тонн болаш итт бетта 5285 тонн шура еккай пачхальканкенга фермашкарча коллективаша. Из дIадазача шера цу юкъа ехкачуница нийсйича 627 тонн дукхагIа я.

Тхьаьа итт доарие за нал хьалха кхоачашъяьй шоай шера планаш. Царна юкъе яьржача социалистически хьье къьстта дика хьонхамаш гойташ къахьег Айгумова Марзас, Юнусова Амината, Кагирова Сапикате, кхыбараша.

Шурен дулхи доахара карарча шера планаш дикка тIехкхоачаш а еш, Надтеречни района хьайбаш лелабераша даьккхайрал хьал а лаьца, диза долаш хьайбаш Iаьгаре дахара тIеталIа къахьегаш я тха фермай коллективаш.

Т. АЛБАКОВ,
«Грозненский молочный» совхоза директор.

✦

«Грозтрубопроводстрой» треста коллектива цхьайттаьлагIча пятилетка кхаь шера декхараш укх деноша кхоачашдаьд. Ший низаьца лаьнап совгIа даь гIишлон-монтажни балзаш 1757 эзар сом хилар, из бахьан долаш хьалхине цIена пайда 657 эзар сом ба.

Ишта дика поарзIаьй треста коллектив укх шерарча итт бетта технико - экономически хьонхамех а. ГIишлон-монтажни балзаш дера план 14 октябре 105,2 процент кхоачашьяьй.

Треста коллективо дош ду дIахо йодача хано а нигта дика къахьега, цхьайттаьлагIча пятилетка декхараш сийлейца кхоачашде.

М. МУГАДАЕВ,
«Грозтрубопроводстрой» треста урахлякоци.

✦

КПСС XXVI съездо цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачашъяра, долча кхоачамехи торонаш ма могга пайда а эцаш, къахьегаш хьиба тIехьа «Назрановский» совхоза болхлоша дикача хьонхамашца дезду Сийлахь - боккхача Октябре цIей.

Къьстта доккхий толамаш даьхад механизатораша. Дика хьувкъаьай шекара свеклаш, коартолаш, елат. Иштта, планагIа йоккха йоагIараш 10 эзар тонн йолаш тIехала шекара свеклаш дIаоийцай 12 эзар тонн совгIа, тIаьта коартолаш еций 1000 тонн. план— 600 тонн. Толама кхоачашъяьй елат дIададаре план а. Лаьттанцара йоаца продукташ пачхьалканкенга кхы тIа йоххаш я.

Шурен дулхи доахара планаш а тIехкхоачашъю хьайбаш лелабераша.

Уж толамаш доахача белгалбаьнняб механизатораш Хачубаров Хьадис, Оздоев Бийсолта, Муцольгов Апшбик, Арчаков Iаппхан, Имагожев Махьмад-Башир, Евлоев Амир, бригадираш Беков Махьмадгири, Буэуртонов Сиярбик, доярккаш Мальсагова Магина, Пинова Райхьант, Амгадова Салихьат, кхыбараш.

М. БЕКОВ,
«Назрановский» совхоза директор.

СовгIаташ — Даьхенна!

ДОТТАГIАША ДАЬКЪАЛА ДУВЦ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме кхаьчай ВСРП Комаромски обкома хьалхарча секретарагара Анталоци Альбертагарен Комаромски облисполкома председателагара Дюла Варгигарен цIей даькъала дуваш йола телеграмма.

Цу тIа йоах, социалистически Венгре Комаромски областа коммунисташа а къахьегамхоша а Сийлахь-боккхача Октябра Даьхен, цун турпалча наьха сий ду, дуьнен тIа эггара хьалха болхлой а ахархой а Iаьдал хьаккхелача цар, шоай масалца, опытаца венгерски пролетариата гIо даьд Венгерски Халкъа Республика хьае.

Вай доттагIаша Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце цIей даькъала дувц Нохч - ГIалгIай АССР коммунистий, берригача къахьегамхой, дег тIара ловца боакхх республика экономика а культура а, парте XXVI съезда а цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеш кхоачашъеча дIахо а аьттув балар ловш.

Художника Э. Эсмурзиева плакат.

Москве хинна торжественни заседани

Политически а къахьегама а хьинар чIоагIа айденнача хьале накъадоагIа вай халкъ Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара. КПСС XXVI съездо, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумаша хьалхадаьккхар диза кхоачаш а деш, советски нах парте хьалхашка оттадаь декхараш эффективность тIехйолаш кхоачашде а дисциплина, организованность чIоагIъе а гIерт. Октябра цIейна доккхий къахьегама совгIаташ кийчдаь накъабаьхкаб эрригача союзни республикай къахьегамхой.

Советски наха чIоагIа хьал я лоац, йиза къоабал а ю машар чIоагIбара, империализма низаша герз Iоаделга юхатоххара тIаерзаяь КПСС дирст йоллара тIехьара КПСС а Советски пачхьалкхен а арахьара политика. Эрригача планета тIа шерра хьаллоацаш я Ю. В. Андропова яь машара керда инициативаш. СССР машар безаш йола политика — из вай массаза а мутIахьа дола ленински никъ ба.

ЦIей деадара хьисапе дог айденна болаш гулбелар 5 ноябре Москве, съездий Кремлевски Двореце производства хьалхалаттараши новатораши, парте, тIема, къахьегама ветеранаш, Iилман культуран деятелаш, Советски Эскарен ТIема - Форда Флотен бIухой. Подмосковьере къахьегамхой викалаш. Укхаза хилар Сийлахь - боккхача Октябра 66 шу дизара цIей деадара йетань халкъа депутатий Московски Советеи КПСС городской комитетеи торжественни заседани.

Заседане дакъа лоацаш хиннараша хьал а гIайтта дIаьхдаь тIоараш детташ тIайийцар новкъостий Г. А. Алиев, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, В. И. Воротников, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.

Президиуме ва Уругвая Компарте хьалхара секретарь Р. Арисменди а.

Зале — доазол дехьаре хьаьший, кхыча мехкий дипломаташ.

Торжественни заседани хьайиййлар Моссовета исполкома председатела В. Ф. Промыслова.

Заседане дакъа лоацаш хиннараша безаме тIаийцар «Октябра идеий а гIулакха а сийлахь - боккха вахара низа» яха доклад яь КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь Г. В. Романов.

Докладага чIоагIа уйла тIаяхийта ла а дийгIар, дIаьхдаь тIоараш детташ массехказа юкъагIа а яьхар.

Торжественни заседани чакхъяьлар. Зале чу ек СССР Пачхьалкхен Гимн.

ДЕЗАЧА ЦIЕЙ СИЙНА

Селхан республикански театрально - концертни зале хилар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара хетаяь торжественни заседани.

Заседане президиуме — КПСС ЦК член, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь А. В. Власов, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, НГIАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов, кхыбола республика а город Грознен а кулгалхой.

Сийлахь - боккхача Октябра 66 шу дизара хьакъехьара доклад йир КПСС обкома секретара Е. В. Тумоева.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1983 ш. 7 НОЯБРЬ. № 255 г. МОСКВА.

Новкъостий салтий а матросаш а, сержанташ а старшинаш а!

Новкъостий прапорщикаш а, мичманаш а!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Новкъостий советски Герзашцарча Низий ветеранаш!

Тахан советски халкъо а цун бIухоша а, социалистически содружества мехкашкарча къахьегамхоша, дерригача прогрессивни адамлено торжественни белгалдоакхх Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизар.

Сийлахь - боккхача Октябра цIейна вай мохк некъабенаб политически хьинар чIоагIагIа айденнача а парте XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра советски наха тIагIертта къахьегача а хьале. Парте белгальяь социально - экономически хувцамий программа тIатеIIа кхоачашъеш я. Экономика дегIайоалаяра, халкъа хьал-торо тоаяра дика беркат даьнна вай мехка вахара эррига оагIонаш эргайоахаш тоаяра, дисциплинех организованности чIоагIъяра КПСС Центральни Комитето кийчдаьча а чакхдоахача а гIулакхех.

Ядерни тIом ца хилийтара, герзаш Iоаделга юхатохара, машар лорабера а чIоагIбера а эрригача пачхьалкхенаша вIаший цхьана леладу гIулакхаш шердара а кIоаргдара а тIаерзаяь йола ленински арахьара политика социалистически содружества мехкашкахьа долча мехкашца цхьана чIоагIагIа а дерригIа а чакхйоах Советски Союзо.

Дуьнен халкъашта юкъерча гIулакхашка гуччахьара милитаристски, авантюристически никъ лелабу империализма низаша. США-з а НАТО гIоллачарча цун союзникаша а эггара хьалха а лелабеш. Дуьнена цIенхашта кхерам тIатосс хIанзалца цIаккха ца хиннача тайпара цар герз Iоадаро. Малхбузен Европа цхьадолча мехкашка гаьна кхетар юкъерча бовраме йола ракеташ дIаоттае США гIерташ хиларо, кхыча пачхьалкхений гIулакхашта империалистически реакционни низаш гуччахьа чугIерташ хиларо.

Цу хьалашка Коммунистически парте а Советски пачхьалкхено а де мел доагIар ду вай мехка, вай доттагIий а союзникий а кхерамзле Iалашъяра, СССР Герзашцарча Низий — империалистически реакце агрессивни де лерхIараш юхадетталa низ болча фактора тIема низ чIоагIбара.

Советски халкъ, Эскарен Флотен бIухой советски пачхьалкхен чурен арахьарен политика цхьан дагара къоабал а еш, кхы а айхха гIа кхоталу Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета, новкъост Ю. В. Андропов керте латтача КПСС ЦК Политбюрона гонахьа. Варшавски Договора юкъедоагIача мехкий вежарашка долча эскарашца цхьана тIема мугIаре латтача советски Герзашцарa Низаша лорабу советски халкъа хIана хьанхолла машаре къахьегам, социализма сийлахь-доккха революционни карагIдаьннараш, уж массаза а кийча да шоай патриотически а интернационални а декхар кхоачашде.

Новкъостий Эскарен Флотен бIухой!

Новкъостий советски Герзашцарча Низий ветеранаш!

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизар даькъала дувцаш ловца боакхх аз шоана. Эскарен Флотен бIухоша тIема а политически а кийчо еча, бIухой говзал эргальккха тоеча, дисциплина чIоагIъеча, фе хилар лаккхдеча а вай Даьхен пачхьалкхен хьашташ лорадара даим кийча хулача а керда толамаш дахар лов соца.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара сийна аз приказ ду:

Тахан, 7 ноябре, моттигерча ханах 21 сахьат даьлча тхьаь иттазза йоккха топ а кхоссаш вай Даьхен столице турпала - городе Москве, союзни республикай столицашка, турпала - городашка Ленинграде, Волгограде, Одессе, Севастополе, Новороссийске, Керче, Туле, турпала - крепосте Бресте, хIаьта иштта городашка Калининграде, Львове, Дона тIарча Ростове, Куйбышеве, Свердловске, Новосибирске, Чите, Хабаровске, Владивостоке, Североморске цIейна хетадаь артиллерийски салют ле.

Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу!

Даькъала хилда сий дола СССР Герзашцара Низаш!

Сийле хийла Советски Союза Коммунистически парте — вай эррига коталонаш яхаре деташ урhуттадечоа а уж вIаштIехьдоахачоа а!

СССР оборона министр
Советски Союза Маршал
Д. УСТИНОВ.

1917 ОКТЯБРО, ЛЕНИНА

Цифраши факташи

Къулбаседа Кавказа йоккха индустриальни район лоаркIаш я Нохч-ГIалгIай АССР. Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа бIаьъза совгIа дукхагIа хиннай укхаза арахецаш йола промышленни продукци. ХIанз дукхьал дийъ дийнехьа арахецаш йола продукци дукхагIа я 1913 бIаргчача шера арахецаш хинначул.

* * *

Республика хьахиннай энергетически база, хьалъьай йиъ йIоахала электростанци.

1913 шера пачхьалье Россерча ерригена электростанцешa лынкза электроэнерги ши миллиард киловатт-сахьат яр, ма я хIанз Нохч-ГIалгIай АССР шера йоаниххачо электроэнергеа кIезигагIа.

Революци хилалехьа гIенарча республика территоре тIа яр йоккха йоаца чон лоаладу, котельно - механически заводи массеха механически мастерскойи. ХIанз хьахиннай машинеш ю Iалаьмате йоккха промышленность, республике ерригача продукцех 20 процент яр цо арахецаш а йолаш.

* * *

Колхозий, совхозий кхашна бала баш я 10 эзар гаргга трактор, цIаккха эзар гаргга ялат чуэца комбайн, итт эзар гаргга грузовой автомобиль.

* * *

1913 шера хинначул ялата культураш дIаюош дола кхаш шоазза гаргга тIаьхийтад, технически культураш юош дараш — пхеззa дукхагIа, беьцадаараш дуараш — ялхазза дукхагIа. Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР-е дукха балхаш дьйд хиш дехка системеш ехкаш. Революци хилалехьа хиш дехка лаьтташ ши эзар гектар хиннача, 1983 шера уж хилар 160 эзар гектар гаргга.

Советски Iаьдал эттачул тIехьагIарча шерашка залкъа боазама дерригa доакъош дегIадоаладере дIахийтай 4 миллиард совгIа сома мехка капитальни вложенеш.

* * *

Духьал 1946 шера денз хIанзалца хьа пачхьалкхен средствай чотагIа хьалдеьд 9,2 миллион квадратни метр наха чубахаре дола цIенош. Из да кIинзара Грозный санна йола ши город хьалъьалга.

Цу юкъе хьалъьай 210 эзар совгIа моттиг йола школаш, 30 эзар гаргга моттиг йола деша дезаза йоацача берий учрежденеш, 4 эзар гаргга меьнгий дIахоттабе йиш йола больничи учрежденеш.

* * *

Революци хилалехьа итташ мара лакхера дешар дийша нах бацар республике, хIоьте залкъа боахаме къахьегаш ва 40 эзар гаргга лакхера дешар дийша 50 эзар сег юкъера - лаьрхIа дола дешар дийша специалист.

* * *

ХIанз вай республике 3 вуз 12 юкъерa дешара заведенеш я, царга дешаш ва 28 эзар студенти дешархой.

* * *

1913 шера юкъарча дешара школашка дешаш вар 12,8 эзар дешархо, хIанз республикерча школашка, юкъерча лаьрхIача дешара заведенешка, вузашка дешаш ва 320 эзар дешархо.

БЕРАШТА — СОВГIАТ

РЕПОРТАЖ

Ди денгара ме доала дегIайоагIаш, хоалуш, тоалуш, йоагIа вай республика промышленни центрех йола цаI — город Аргун. Укхазарча «Пищемаш» завода продукци вай мехка а дукхача доазол дехьарча а городашка йовзаш а безаме дIаэцаш а я. Дика йовзаш я городера шерар доакхха завод а.

Хадданза шерлуш дегIайоагIаш латт города предприятеш. Цунца тувзаденна да городе бераш дукхагIа хилар а.

Вай мехка даим йоккха терко ю мел эшачунца бераш Iалашдара, хIана аьлча, мехка кхоанен дай хургбараш уж ба.

Цудухьа дика дешара, шоай знаней боарам айбара, практически занятеш яра, спортивни ялхаш чакхъьлкхара де мел эшачунца Iалашъяь школаш кIезига яц республике, бакъда, царех цхьаннена тара йоацаш я город Аргуне укх деношка эксплуатаце дIалуш йола 1176 сага лаьрхIа керда школа.

Гаьнара хьежача гуш я керда хьалъяь гIишло. Аьшкаьрга сетках яь хоза карт я школа латтача территореца гонахьа. ГIишло кийча хилара белгалонаш къаьгга гуш я, Гонахье лостам баьб, сийрда хьежача малхо сийрда кIаьдаш лелхийт хозача корпусий доккхийча корашкара, гаьнара гуш я йиъ цифра — 1983 — школа хьалъяь шу. Ерригa комплекс йиъ корпусах латт, хIаьта хIарагр вIашагIхетта я цаI шоллагIчуница хозача переходаца.

ЗIамагIа йола ши корпус. Укхаза атта доаца дешара наьхъаш дIадоладергa еггара зIамагIболча аргунцаша — юкьайцарча классашкарча дешархоша.

Актови зал а йолаш кхоъа вIаштIаьрль корпус.

Укхаза деташ хургда йоккхагIа йолча классашкара бераш. Мел эшачунца Iалашъяь я укхазара кабинеташ. Вахара шеррача новкъа укхазара ерабуврга школа выпускникаш.

Республика цхьан школе йоаца спортивни майда я укхаза, адара ниъ я болаш. Йолаш я дIоахала а лакхала а кхувсавалара секторраш, футболах ловзара, баскетбольни волейбольни майдаш.

Атта дацар из чоалханен хоеек гIишло хьалъе, хIана аьлча, типовой йоацаш, шийн къаьстача проектагIа ма хьалъе езаш хиннa хилара. Ванъда, халонех, чоалханеча гIулакхах цIанкха бIу хьожош хиннац Нохч-ГIалгIай гIишлошъьача управлене № 245 йолча дIа-юха лелача механизированни колонна берттайна коллектив. Шоай новкъосташта — генподрядчикашта тешшаме гIоначаш а хиннa къахьийгад укхаза СССР Минмонтажспецстрой Грознински субподрядни организацей коллективаша а — монтажникаша, электрикаша, связисташа, изолировщикаша, сантехникаша, кхычар.

ХIаьта кертера гIишлои балхаш хьадеш, керлача шира сибет хоадеш къахьийгараш ба «РСФСР заслуженни гIишлошъераш» ПМК-245 бригадираш Успанов Баудин Плотников Николайи керте латтача бригадий отделочникаши плотникаши.

— Ер санна чоалхане гIишло дукхьашха мара нийсъеннац тхона, хьанзалга оаха хьалъяь объекташ а аттачарех хиннаце а. — яхаш дагалуш отделочникий бригада кулгалхоче, нийсалгIача пятилетка ударника, социалистически яхье массехк шера котвийнача, Октябрьски Революце орден лелаеча бригадира Б. Успанова. — ХIаьта из иштта хилархь а дог гIоздаьнна да тхо, хIана аьлча, оаха мел дер ду вай кьоначa, кхуш йоагIача тIехьенна — берашта. Цудухьа дерригa даьд оаха уж тхоай балха а шоашта хьалъьача школана а дег тIара раьза хургболаш.

Н. Плотников а Октябрьски Революце орден лелаеш ва.

Баркал ала лов шоай гIулакх цIена кхоачашдаьча Селивоников Виктора кулгалдеча электромонтажникашта, Изаак Александр, Дудаев Шамиль, Накаева Маржан, Ахмадова Хьава керте латтача электрикашта, камещикашта, наьъъаш дехкарашта. ХIаьта, къаьстта белгал а воаккхаш, дег тIара доагIа дIайка дешаш ала доагIа Ахматов Турко Алашевича, гIишлои вокхагIволча прораба. Из ва укхазара балхаш ма могта сехагIа дера, цар дикал лакхагIа хилийтара шийн инза хьанара ца кIоаде, тIехахкa къахьега болхлой тIаххьийхар.

...Гаьнара гуш я хоза школа. Кестта цу чу деша Iоловзаргба цун дай — кьона аргунаш.

Ираз долаш хилва Даьхено шоена даь деза совгIат, тIехана деша аьттув балба шун!

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: Аргунерча кердача школа дешара корпусе из хьалъьыча Б. Успанова кулгалдеча бригада болхлой группа.

Автора сурт.

Тха интервью

ЛИЙХАР КОРАДАЛЬД

«Октябрьнефть» мехкдаьттен газа йоахача управлене коллективана къаьстта боча да таханара цIей. хIана аьлча, Сийлахь-боккхача Октябра цIи лелаеш я из управлени. Таханарча дезача денна мишта нанъаьнай шун коллектив, аьнна тха корреспондента Б. **Костоева** даьча хаттара жоп а луш, «Октябрьнефть» НГДУ къахьегамен алапеи отдела воккхагIволча инженера **Чекмазов Николай Константиновича** аьлар:

— Цу дакъе дувца дукха да тха. Массехк шу хьалха хIара дийнахьа буси 180—200 тонн кIезиглуш дар лаьттан ченашкара хьадоаккхаш дола «Iаьржа дошув». Бехктонхамс декхар дар мехкдаьтта тIадеттадалийта низ ца кхоаче а, из кIезиглургдоацаш гIулакх дара тIадерзадаь дола наьъъаш лохилги. ХIаьта уж тхона кора а дир.

Лакха давлени йола газ мехкдаьтта тIоанашна чуахийта йолайир «Iаьржа дошув» цIенагIа хьадаккхара. Цох дока беркат даьлар. 300—500 тонн кхеташ дийнахьа буси тIадеттадала доладелар Гойт-Корт яхача моттиге доаккхаш хиннa мехкдаьтта. Дукхьал укх шера скважинай тIоанашка лакха давлени йола газ чуахийтарах тIакхийттад из 78 эзар тонн. Цуд совгIа, хий чуахийта доладир скважинашка. Цу лостамагIа болх бараха тIадеттадала доладелар мехкдаьтта. Болх ца беш латта къьнача фойда скважинаш кIезигагIа хилийтара капитальни лаьттан кIален дукха ремонташ йир, кислотни обработкаш а еш, дукха организационни мероприятеш чакхъьяьхар оаха.

Цул совгIа, доккха новкъостал ду тхона бурувдеттараша а. Укх шера кIс бетта планагIа бурув теха а яьккха тхога хьаяла езаш яр ворхI скважина, хIаьта хьаеннар цхьайтта скважина я. Цу гIулакхо а дикка дукхагIа мехкдаьтта даккхийтар.

— Хаош ма хилара, мехкдаьтта дукхагIа даккхара тIаделлардаль дукха - балхаш даьд оаш, Николай Константинович. ТIаьхха мишта нанъадельхад шо Октябра дезача цIейна?

— Тха мехкдаьттахой чIогIа дегаш гIоздаьнна ба тахан. ВIаштта кхаь квартала гIа республикерча мехкдаьттахошта юкъе яьрша хиннача социалистически яхье хьалхара моттиг яькхай оаха. Укх шера тха управлене коллективана кхоазэ енлай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракх.

ТIеххьара тIаьйцача социалистически денхарех шера плананл совгIа даккха дезаш да 13900 тонн мехкдаьтта. ХIаьта итт бетта заданел совгIа даьккхад 13700 тонн. ПачхьалкхенпланагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхай 561 эзар сом мах бола товарни продукци.

Дикка тIеххоачашдаьд кхьча хьокхамий шера тIайца денхараш а. Ер шу доладелча денз мехкдаьттахошна пачхьалкхенна баь пайда 256 эзар сом ба. Рационализаторски предложенеши изобретенеши производствана юкъелхьарах 178.5 эзар сом пайда баьб. Иа хул шера тIаьйцача денхарех бе лаьрхIача пайдах иттэза совгIа дукхагIа. Керда техника технологии производствана юкъеяхьарах лаьрхIа хинначул 4 эзар сом дукхагIа пайда а беш, цун боарам дIакхачийтаб 69 эзар сомага. Мехкдаьттахошта шоаш денна дош дизза кхоачаш а деш, хIаналехьа кховзь 75 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 15.5 тонн условни доагор. Лоацца аьлча, шера тIаьйцача социалистически декхарий цхьаькха пунит яц толаме кхоачаши тIеххоачашн ца еш.

— Цу гIулакха тIеъь доккха новкъостал хилар тхона мехкдаьттахошта юкъера социалистически яхьи къахьегамц дина вIаштIехьбаккхарах. Бригадни формагIа болх беш я дукхагIйола бригадаш. ХIарaнена до къахьегаме лоацача коэффициентага хьсажа лу алапи а хьожаеш йола премий а. Нагахь санна болхлочо къахьегама е производственни дисциплина толхаяь моттиг нийслой, хьожаеш йолча премене юкъера воаккх из бригада совето. Бригадни метод мехкдаьтта доахарий балха юкъейоалаьчул тIехьагIа лакхденнад болхлой алапи, цул сихагIа дегIаух къахьегама овсарле, дикка тоаеннaй болхлой къахьегама дисциплина. шоаза кIезигбеннаб балхара дIаюха бувлаш тувцалуш хинна болхлой.

ХIанз управлене цхьаккха бригада, участок е цех яц тIехьалоаш. Укх шера кхоалагIча квартале даьхача къахьегама толамий итогаш йича хьалхара моттиг а хьожаеш. НГДУ карара кара телa ЦIе байракх а луш, хьалхара ахчан премий елар Хаценко Петр Иванович керте латтача мехкдаьттен газа йоахача шоллагIча цеха коллективана. Яхье шоллагIа моттиг а луш, карара кара тела ЦIе вымпели шоллагIа ахчан премии елар Ервандян Клим Баласанович керте латтача цхьоалагIча цеха. Шоай декхарех дика доархIаеш я мехкдаьтта доаха мастераш Чередниченко Михаил Петрович, Дроздов Валентин Андреевич, Сейтнев Сайт-Хьасан Исраилович керте латтача бригадий коллективаш.

СОВЕТИЙ IАЬДАЛО ДЕННА БЕРКАТ

Дукха боабод вайна шерье Советий Iаьдал белаче граждански тIемн тIе денга воацаш хиннараш.

Царех ва хIанз МагIалбика районерча Долакха вехаш вола граждански тIема ветеран Узиев Азамата Жоабьтар а. Дезткъем итт шерал дIатIехьааьнна воккха саг ва из. Хьалхе а дагIа могаш, нох-керте эшача кхуйг тохалуш ва Жоабьтар.

Цуца къамаьл хилар тха газета корреспондента А. Харсиева. Граждански тIемах, вайнахъ хьалар эргадоенаш тоадеарах шийна дагадоагIараш дувц цо.

В. И. Ленин керте воача большевикий хьалхленца эрсий мехка Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хотьяларца, болхлошен ахархошен мехко доал денга шоай бо доллареца хьехиннай вай иразага кхоачадь социалистически Даьхе.

Лоаццача хана Кавказа лоамашка а кхачар деррига цIен денх боле революце мух. Цхьаккха е бокъо йоацаш пачхьалье Iаьдало тоIабь бьукхача наха чIогIа раьза хинна тIайцар Советий Iаьдал. ПаргIато кхачар къахьегачe нахага.

Дукха за ялалехьа гучабуна болабелар къахьегамхошие Iаьдал кхачера раьза боаца тайп-тайпара моостагIий — бичераховцаш, деникинцаш, кхыбараш. Лирача тIемашка царна дуьхьала латта бийзар Советий Iаьдала оагIорахьа берий. Иштта дIаболабелар граждански тIом.

Кубань дIаладца деникинцаш гIабоагIа за яр из. Экаингмонгий-Юртен Сурхотlен юкъерча бер чу вIашагIкхийттабер гIалгIай моти. ВорхI бIаь гаврбаьри вар цига гарзаца кийчаьнна СоагIапчара, Доламоара, Инаркъара. Иштта дукха наха бар гIалгIай кьуча юрташкера а. Деникина дукьала оттаре гIулекха берт бе гунбабар уж.

Тха кхаь юртарча наха тIадиладер чорсий оагIорепаьрен Моздокатахьарен хьабоерIе деникинцаш шин-агIа юкъа хьачу ца боалийтига. ГIалгIай кхьчa юрташкарча цIеча партизанашта тIадиладер кхийола оагIонаш лораенга.

Цигара тхо цIоэкхьча кхо ди мара дьйнадацр Деникина эскара парламентераш бахнача хана: «Шоай юрташна гIолла чекхдоалийта тхо, — аьнна. «Укхаза гIолле никъ бац шоена» — аьнна дар тха кхаь юрто денна жоп. ШоллагIча дийнахьа шакхе Курпен гIалгIай Iам тIара отараши дIе а лаьца, тIабоагIаш бар деникинцаш, Доланоарен Инаркъерен нах моастагIчоа духьала эттача хана. Тоархо-хьажа керте воле СоагIапчараберш аьттехьа гIолла гадоахарг бахабер.

ЧIогIа майра дуьхьала эттар тха кхаь юртара нах кIайна эскарашта. Iалаьмете дукха нах боа а беш Муртазово ялача юрта юха чуктийсар оаха деникинцаш. Дукха зенеш хилар вайнага а, эггара хьалха моастагIчоа дуьхьала эттача Инаркъарча партизаний отряда къаьстта а зулаш.

Мамилга-кашъан цхьан, коара кхо саг вийра цу тIем тIа. Цига вийна цаI мара воаца шийн воI Муса, ши веший воI — ГIаьбартен Соснйи фургонаца цIабехьаш воагIа Мамилов Пети вIалла а денадах вохенза вар. «Дика да са ераш вийна, эшшача моттиге, моастагIчоа дуьхьала оттe», — йоевар цо. — ХIанз а хьоаду из тха юрташкарча наха.

ЧIогIа зала дар пачхалье хана Кавказерча вIаьшагача къамашта. Цхьаккха бокъо яцар къахьегача сага. Нохчехь гIалгIаехь нагахье саг вацар дийша е деша моттиг в яцар. Ков гаер, бакен лелада вIаштIехьа долаш а кIаэнта мах бер. Гетара кхе базар мах. ВIалла иьал ца верзаш болх бича а, шера дезал кхаба вIаштIехьа ца доалаш бар дукхха а дукхагIа боле нохчийи гIалгIайи.

Из деррига сайна бIаргадайна, Iайна волча соне дика гу тахан нохчийи гIалгIайи халкъашка кхачa ираз. «Къахьачоа мот ца кхийттана, мерзачун нам хайнабец ,— яхаш да вейнахьа кица. ВIалла йоазаргйоацаш тоаенней юрташ. Тха Долакое шинъ школа, культура цIа, моллагIа эшар эца дукхха тIаеш я. Наьха унахцIено лераш больница я. ДукхагIчар оттача кирпишках даь доккхий цIенош, чуъь газ, электричество, радио, культурно вахара кхы мел эшар де.

Кхы а лоархIамагIа да наьза культура дегIаер. ЧIогIа хоза дет соне тахан вейнахьа къамаа Iилманхой, лораш, хьехархой, кхыбола специалисташ болаш. Шийн даго кьоабал беш бола болх ба, хьаьнала вахе бокъо я хIара сага.

Лоацца аьлча, йоккха паргIато я хIанз нахага кхачар. Из наха еннар Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кхелла Советий Iаьдал да. Из лорадеш, вай мехка дIачIогIадеш большевикий хьалхленца тхо доккхагIдараш тхоай синош ца кхедеш латтарех хьаденна беркат гуш да вай мехкарча хIара городе, юрте. Цун хам беш, социалистически Даьхе чIогIъьяра хьинар кхо це деш къахьегаш хила веза хIара саг.

Къаьстта из доагIа кьонабараштa. ХIана аьлча, царна шоашта бIаргедайнадац хьалха нах мел хала лийннаб, миште бахаеб. Царна из деррига дIадовзийтац, хIанзарча иразеча вахара доккхал да Iомабеш хила беза боккхагIбараш — граждански, Сийлахь - боккхача Даймехка тIемий а къахьегама а ветеранаш.

Юрта эггара къегIабарех лаьрхIаш хиннe саг ва со. Виъ воI ва са. Дийша а дийша, балхаш деш ба уж. Шинъ шофер ва, цаI хьехархо ва, цаI Казахстане доахан лелаеча ферма заведующи ва. Сона чIогIа дика хет хьаьнала, общественна пайда луш уж болх беш болаш.

Казахстане ваташ вола воI немца йоалаь ва тха. Йиъ йоI а йолаш хоза берттайна бах цуи дезал, тхо царна а раьза долаш, уж тхона а мутIахь а болаш.

Лурчагlа саг йоалавий оаха тхоай вийий Къаршчук воIа — Iалихан. Тха юртарча «Малгобекский» совхозе ветеринар лор ва из. Тхона массанена йоккха кхаъ хилар цунна воI вича. Исроапал аьнна цIи тиллай оаха цох. Шийна а мехка а пайдане волаш хьалкхера мел эшар долаш ва из. Вай мехка эггара дикагIдар, хьамсарагIдар бераштa луш да вай вахара закон. Цхьаннехьа ца еча тайпара йоакхо ю берен наьнен. Вай социалистически Даьхе я из йоакхо ер.

Вай вахар кхы а иразагIа хилара, са вийий вийий воI — Исроапал санна боле миллионаш бераш, сигле йийхта йолаш, малх сийрде хьежаш хьалкхебера эггара а чоагIагIа эш дунен залкъашта юкъера машар. Тахан а болаш ба къахьегача нахага ирае кхьча, залкъашта юкъе доттагIалла машари хилар ца дезаш, эдерни гарзаца дуне лотаде гIертараш.

Цудухьа вай Даьхен низ совбаккхара, чIогIбара хьинар кхо ца деш къахьегаш хила веза хIара советски саг. Цо торо лургья вайна кхы а иразагIа йола кхоане хьехоча. Даймехка кхерам тIаьттача шийн са ца кходеш моастагIчоа дуьхьала оттa шийна эшар веза хIара советски саг.

Октябрьски майда аьрдаь оагIорахьа хьадаь латт кIесаза вIаштIардаь хоза кIа. Из хьалхьал Шеношцеча комбината коллективо. Укх деношка цучу бахи хошарга гревненцаш.

Нотта цIай сийна гIишлонхоша хьалъь объекташ кIезига яц Грозне а республика кьучa моттигашка а.

СУРТА ТIА: Нйсеазэ вIаштардаь керда цIа.

Р. АУШЕВА сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ

АЗ ДОКИХАЛ ДУ

Дукхача шерашка пачхьалкхен планаш кхоачаш ца еш яр Назрановски трикотажни фабрика коллектив. ДIахо иштта болх бе йиш яцар. Болх тоабара наькха садна оврцагIбаьлар предприяте кулгалхой, партийни профсоюзни организацеш, хIаьта доикха беркат а даьлар цох. Масала, укх шера план кхоачашъеш хьайоагIа из.

Фабрике хьалхьалаттарех я бархIлагIча конвейера коллектив. ХIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачашъю мотористаша Аушева Мотяс, Долгиева Маремь Картоева Мадинас, Богатырева Зарема, Долгиева Маликас, кхычар.

Предприяте коллектива сий лакха лоаттадара тхоай хьинара инзи кхо ца беш къахьег аз а са йишас Зарема а. Цу гIулакхаца тхо даьхар я дукхьашха тха хинна йола хьехамча Аушева Мотя. Итт шу дизад цу хана денз. Дукха хIамаш хувцаденнад фабрике а тха балха тIа а. Шоай балхах дикен тIехдикен кхеташ бола говзанчаш хьалхиннаб цу шерашка.

ХIанз кхалнаьха чухьнахьа дувхаду баракъаш, берий баракъаш тегаш я со. НормагIа 120 берзьа тега дезача аз тег 260—280. ХIанз со къахьегаш я 1986 шера февраль бетта чотагIа.

Дукха мехкарий ух тхо долча балха. Уж тIачIоагIбу шоай балхах тIехдина кхеташ болча хьехамчешта. Дукха ха йоацаш тхо долча балха ера Барахоева Манка. Сайна из тIачIоагIйича, сай низ кхоачар дир аз сихагIа а дикагIа а Манка балхах кхетаяра. ХIанз кьона болхло хIара сменагIа нормаш 120—130 процент кхоачашъеш къахьегаш я.

Дукхача хана денз ялхлагIча конвейерерча Долгиева Рукъетаца яхь лелаеш я со. ХIанзалца цу яхье хьалхара моттиг дIахийца яц аз.

Са балха лакха мах баьб Даьхено. Сона енний «За трудовую доблесть» яха медаль. «Социалистически яхье котъьлнар» яха массехк сийлен знак, коммунистически къахьегама ударник яха сий дола цIи. Цу совгIаташа декхарийла ю со кхы а дикагIа къахьега.

П. БОГАТЫРЕВА.

Назрановски трикотажни фабрика хIанзe тега моторист.

ДИКАГIЙОЛА ПРОДУКЦИ — ДУКХАГIА

Грознерча «Автоспецоборудование» яхача заводе эггара хьалха вIашагIъеллача комсомольско - кагирхой бригадех цаI я тха яр. Цу хана бригада латтар ворхI сагах. Из дар 1978 шера. Балха опыт йоккха йолаш саг вацар коллективе. Со се токаралла болх бу пхи шу гаргга ха йолаш вар.

Цхьа шу дальча 18 саг вар бригаде. Лакхлора наькха балха говзал. Цхьабакъда, дукха юкъ ялале гучадьлар коллективе — «цIаьхха» нийсбенна, балхаца дог доацаш бола нах болга. Царцара къаста дийзар тха.

Цу шерашка эггара хьалха ювца яьлар бригадин подряд. Из форма производствана пайданегIа йолга дика кхетадора аз а соца цхьана къахьегача цхьаболча наха а. Цу гIулакха раьза боацараш а нийслора.

Вайна ма хаьра, шоллагIа бригадин хьысапе йолча формах болх бе тIаьхьийхараш Калужски турбинна завода болхлой ба. Оаха лаьргIар цар балхага хьажа бригадера массехк саг вахийта. Со а вар царца.

Цигара цIадаьхкача оаха дIадийнар тхоашта дайнар.

Юкъьанца цхьаьца халонаш нийсъяланзар аьлча бакъдац: цхьабараш кхетадар цу гIулакхах, хIаьта вожаш раьза бацар иштта болх бе. Оаха кхычарна хьалхара болх бергбац, яхараш а нийслора.

Хано ше хьахьекхад бригадни подрядах болх бар дукхха пайданегIа долга.

Са бригаде хIанз болх беш 24 саг ва. ХIаьта къахьегамен производственни дисциплина толхаяь моттиг нагтахьа мара нийслац.

Цхьабакъда, из иштта хиннадац массе хана. Дисциплина чIоагIъяра дукха балхаш де дийзад тха. Со цаI вац цу балхага хьожаш. Ях сагах латташ бригада совет я тха.

Таханарча дийнахьа во болх бу вьшка, шийн декхараш кхоачашдац аьшна цIи яккха саг вац бригаде. Тхона хIанз а тIехьа дагабоахк корта бохабу маларaш мелаpах, балха тIа прогулаш ярах тхоай бригадера дIабаха бийза нах.

Дукха ха йоацаш нийсделар цхьа хIама. Советски Эскарера цIавена Албастов Асланбек токара учениналла балха эттар тха бригаде. Ала деза Асланбека дан найей сона довзаш хилар а цар дехарца аз сай бригаде балха из хьанийца хилар а. Из дар 1982 шу доалазуш.

Бригадера дикагIа йола хьехамча Вареца Натальяйна тIачIоагIвир оаха Албастов. Ши-кхо бутт балале йиза токара говзал караерзайир цо. Тхо чIогIа гIаддаха дар цу гIулакха.

Бакъда, цкъа шоллагIча сменагIа балхара ши сахьат хьалха дIаваха хиннавар из. Цу гIулакха тхо дух тIа доала делча вIалла лерг хьохкхаш а вацар Асланбек. Бакъда, цу сайрийна из меина волаш бIаргавайна хиннавар цеха начальника. Албастов балхара дIаваккха аийзар тха.

Бригадага толамаш доахийтар эггара хьалхарча даьнъе из кхотаенна хилар да. Масала, дIабахача итт бетта план 110 процент кхоачашйир оаха. ХIаьта таханарча дезача цIей сийна тIаьйца социалистически декхараш бригадо кхоачашдаьд 2 сентябре, тIаьккха пятилетка кхаь шера йола задани 23 сентябре кхоачашйир.

Бригадо хьаеча ерригача продукцех 84 процент яр пачхьалкхен дикала Знак тIалатташ я.

Тха коллектив социалистически яхь лелаеш я «Красный молот» заводерча Гудушаури бригадаца. ХIара квартал чаккх массалла йоал тхо вIашагIкхет яхьа итогаш е. КхоалагIча квартале лелаьча яхье тха бригада котъьлар.

ХIара бетта машара фонде 50 сом дIакхухьийт оаха. Цо а торо лургъя аьнна хет лаьттан тIа машар чIоагIбе.

Тха тхоай йолаш я бригада ахчан фонд. Цигарча ахчах оаха телевизор, магнитофон, шишаш, пхьаьташ, ийцай. Делкъьийна салоIача хана ашарашка ладувгIа, телевизорга хьажа вIаштIехьдоал бригадерча наьха.

Ю. ГЕЧЕБАЕВ.

«Автоспецоборудование» завода токарий комсомольско - кагирхой бригада бригадир.

ХЬИЙХАЧА НАЬКЪАГIА 1983

ДЕНАЛЕРЧА ГIУЛАКХИЙ СУРТ

Назрановерча тIемаш къахьегамаш сийлаш музее со кхаьчача из бола бе йолаеина цхьа сатьат мара дацийдацар. Баькъда, музее баьхка нах шортта бар.

Цу деношка музее яр цIи хезача гIалгIай революционера, граждански тIема доакъашхочун Ахриев Гапура дезткъаь кхойтта шу дизара хетаь выставка. Цунга а музеерча кхыча экспозицешка а бокхача безамца хьежар музее баьхкараш.

Граждански тIема доакъашхойх йолча экспозицега хьожаш яр цхьа хоза йоккха саг. Из яр цу тIам тIа дакъа лоацаш хинна Кульмина Агафья Павловна, 20-ча шерий комсомолка.

Агафья Павловна, мишта хет хьона вай музей? — аьнна аз даьча хаттара жоп луш, йоаз цо:

— Укх музее чуьлча ше ма дарра дуьхьалъетт сона граждански тIема ханара сурт. ХIаьта укх йоккха йоацача города яр тейпа экспозицеш а йолаш музей хьаеллар а доккха хIама да. Сай мукъа мел йолча хана боагIа со укхаза.

Граждански тIема дукхача доакъашхой экспонаташта юкъе я Чабиев Тага Эглох, Картоев Атабех, Нальгиев Мандречов, Нагаднева Кабех, миттта кхыбарех аьлца дукха материалаш. Къаьстта тарнам тIаозаш да граждански тIема доакъашто Мальсагова ПаьтIамат, цIе партизанка, Назрановски района «Кредитное товарищество» яхача колхоза председатель хилар. Музее тьалтеха цун сурт а цунна Даьхено енна Цlеча Седкъа орден а я.

Укхаза чекаддаш чуи эоен ухаш латт нах, царна юкъе дукха кагий нахи мехкарийи ба.

Баррашха цаи зIамсат ва музее чакхзоалеш, массе а моттигашка хьажаш лелаш. Уж ба Богопоселер Аьхмади Вахен.

Аьхмада йоаз: доккхал ду оаза вай халкъе района тайп-тайпарча новзаний исторея, из тахан ткешта хьаго йиш йолаш хилареж. Тхона из боазаш дукха хинна вай граждански Сийлахь-боккхача Даймехкен тIемашка дакъа аьлца турпалхой.

Со музеяра араялаш школешкара экскурсе боагIараш хьаьна болабалар...

Х. АУШЕВА.

КЕРДАЧА ЛАКХАЛЕНАШКА

Кхозткъе ялх шу яхар дукха ха я, цхьан саго дунен тIа вахаш яьккха ха лерхIаш хилча, амма геттара кIеззига ха я из историна. Цхьабакъда, историе бустамца йистача башха ЙIаьха а йоалаш йолча цу юкъа шоай Даьхе моастагIех лораеча а цун экономикея культурея дегIайоалаеча а советски халкъашта карагIдийнараш, цар даьраш мел дукха да, даьха толамаш мел доккхий да дагадехача цецвоал.

Гобаьккха гонахьа вай мехкаца чIоагга моастагIал дола капиталистически паччахьалкхенаш а йолаш, цхьанна оагIора тIада гIо а доацаш хиннача халача хьалашка йир советски наха мехна индустриализаци юрта боахама коллективизаци, толамца чакхъьккхар культурни революци.

Дунен шоллагIа тIом сецачул тIехьагIа «шийлача тIема» хьалашка лоацача хана юхаметтаоттайир советски халкъа гитлеровцаша йохаь городаши юрташи. Дунен тIа эггара вIаьхагIа а ина болашагIа а йолча паччахьалкхенех цаI я тахан СССР.

Дерригача советски халкъаца цхьана вай мехка экономически потенциал дегIайоалаеча хьинаре дикъа доац Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша.

Ховш долчча тайпара, Октябрьски революци хилалехьарча хана юрташка дукхьала йоккхий йоаца хьараши пхьоалеши мара яцар нохчийи гIалгIайи юрташка. Бельгийски, английски, французски капиталисташ бар, Аллавердови Чермоеви санна болча моттигерча хьалдолча нахага дакъа а кхоачийташ, грозненски мехкдаьттана доал даьраш.

Советски Iаьдал латтача шерашка оалангара хувцаденнад Нохч-ГIалгIайчен промышленностера гIулакхаш. 133 йоккха промышленни предприяти я тахан вай республике, эзар тайпара я цар арахеца продукци. ХIанз дукхьала пхе дийнахьа арахец вай промышленносто бIарччача 1922 шера ше хьаль хиннача дукхагIа продукци. 1913 шера паччахьа Россе ерригача электростанцеша еш хиннача дукхагIа хьаю станцеша, электроэнерги. Доаьол дехьарча дукхкача мехкашка дIаух Нохч-ГIалгIайчен промышленноста изделеш.

Иштта оалангара хувцамаш хиннад Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинначул тIехьагIа республика юрташка. 1920-ча шерашка кхоачашдир дерригача латташта национализаци ярах дола 1917 шера Советий шоллагIча съезда тIаийца Декрет. Мах боацаш, даьи пайда ийбара эзараш гектараш йола латта кхаьчар ахархойна. Лоаман халача хьелашка баьха эзараш бола нохчийи гIалгIайи, латташ а дейна, шаьрача моттигашка баха ховшабир. ТкъоалагIа шераш чакхдоаллаш доладелар Нохчий мехкий а ГIалгIай мехка а юрта боахама социалистически хувцамаш дара тIадероадаь дола балхаш. 1929 — 1930 шерашка массехк колхоз хьахийчар, масала, гIалгIай юрташка. Цхьабакъда, дукха бацар цу шерашка бувцарагIа мара боаш боацача кердача юрта боахам социалистически хьясане дегIабоалабара новкъа болаш доархIабеш хинна ахархой. Керттерча даькъе къегIа бола нах бар уж. Пхоххий ялар цу кердача гIулакха пионераша вIашагIйинка колхозаш — тозаш а (товарищества по совместной обработке земли) — дерригга тиъо-тиъаь иттех цIа хулар колхозе. Амма ткъаь итталагIа шераш декъаденнача хана ахархой дийна даькъа тайшар колхозаш пайданегIа хилара, шоаш баьлар колхозаш вIашагIйохкийта яхаш вахаленеш тела.

Юрта боахам дегIабоалабеча Нохч-ГIалгIай республика доккхий толамаш даьха хилара тешал ду укх цифраша: хIаьарча ханарча техникаца Iалаш а яь йола 135 совхози 38 колхози я вай юрташка. 1913 шерача ниислача 1,6-сза шерьеннай хIаьнаш йIаша майда, хьалхьай республике Алханчуртски, Наурски, Шелковской, Надтеречни, Гудермесски хиш дехка системаш, 160 эзар гектарега хьаьчай 1913 шера 2 эзар гектар мара ца хинна хий дехкача латтай майда.

Юрта боахама социалистически реконструкци ярах хьахиннарех цаI да, шоаш оалача бесса, ворхIе в даь хьана деш мальхих я бала шие хьанкIа сескаш а юаш хьабаьхка гIалгIайи нохчийи мальх я балар.

Промышленность а юрта боахам а дегIаахарца цхьана дегIаенай республике культура а. Ховш долчча тайпара, паччахьа хана шоай йоазув дацар гIалгIайи нохчийи, зверхiена юкъе алхха нийс мара хиннавац йоазув ховш, дерригга 12,8 эзар бер мара хинна дац 1914 — 1915 дешара шера хIанз Нохч-ГIалгIай АССР дIалоецача территоре тIарча городашкеи юрташкея деша дагIаш, хIаьта уж а базархой, кулаки, торо йолча кхача лахьа берашь хиннад. Хиннац лакхераи юкъера специальни дешара цхьанкха заведени.

Нохчийи гIалгIайи къаьмаш культурно тIехьадикса хилар а ховш, граждански тIом соццашехьа оттадир вай партей советски Iаьдалой нохчийи гIалгIайи партийни организацена а моттигерча Iаьдала органашта а хьалхашка къамий йоазув хьаддара, бахача наха юкъера йоазув ца хар дIадаккхара, сиххача темпашца просвещени дегIайоалаьяре, культура лакхъяра тIадероадаь гIулакхаш дара декхар.

ТкъоалагIа шераш чакхдоаллаш доладир йоазув ца хар дIадаккхара балхаш. Массехк шера вIаштIа йир цу хана культпоходаш оалаш хиннараш, вешта аьлча, хIара шера бохийтар гуйран балхаш чу а дийрза ахархой мукъа бола хана юрташка ликпункташ (йоазув ца хар дIадаккхара пункташ) хьаела рабфакийи юкъерча специальни дешара заведенеши студенташ.

ВIалла цу гIулакха пайдана йолча помещенешка школаш хьа а еллаш деша хувшадора бераш. Ца тоъаш бола хьехархой лоацццача ханна йола курсаш хьа а еллаш, кийчбора.

Нохчийи гIалгIайи юрташка культурни революци чаккхдоаккхача цIенача дега тIара Iалаьмате доккха новкъостал дир дукхача советски халкъий вахалаша, цхьаьстта сийлахь-доккхача эрсий халкъачар. БIаьш бар юрташка хьехархой, изба-читальней заведующеш болаш балхаш деш хинна кхача къамех бола нах.

Ткъаь итталагIа шераш декъаденнача хана керттерча даькъе дIадаьккхар кхийнараша юкъера йоазув ца хар, хьайбиллар городашкеи юрташкеи ворхI шера дешаш йола школаш, дерригга бераш деша хайшар. ХIаьта из гIулакх хьы а дикагIа тоаденна.

Экономикея культурея дегIаярца цхьана хувцабеннаб нохчийи гIалгIайи шоаш а. Ма йоккха юкъ я-кх ткъоалагIча шерашка, ард вай, гIалгIай юрташка бахаш хиннача нахан хIанз бахараштея юкъе! Хала дар цу хана цхьаволa йоазув ца хов саг лихпункте чувоалаьс. Деша деза Iа, бIаргех хIаьна а хьоарчаь лелар санна ва йоазув ца хов саг, оалар ков а вале культармейча. Са ворхIе да а хиша вац дийца, аз а дешаргдац, аьле хулар кеп.

Кiезига бацар шоай бераш деша ахийта раьза боацаш хиннараш а. Цкъа, 1933 шера укх тайпара къамаьл хезар сона Галашка юрта Совете. Юрта дас тIаийхавор кхо бер деша дахийта а ца тугаш вагIаш вола саг. Юрта дас, хьай берашка деша гIо ала деза Iа аьлча, жоп делар цо: «Аз аргдац берашка деша гIо, хIана аьлча, кхоана късмет дийнахьа, вераста дешар хIана дийшар боаш аьнна хьаттача, дас деша деза аьнна дийшар аргдацар. Сона леп цорна хьалха жоакагIата вахаь».

ХIаьмиа а шек а воацаш ше байг ва моттош вар из саг. Цу тайпара нах боаш ба аргдац аз хIанз. Дянах тешаш болча наха а кхетаду берашка дешийта дезаш хилар.

Лакхача доама тIа а ваьна Iочухьежача санна хет тахан вай берригча мехка а республика а экономикея культурея дегIайоалаеча даьхача толамий уйла йича. Амма цу тIа сацаш йиш яц вай. Кердача лакхаленашка йола советски халкъ. Кх яйла цуш!

М. ЛЬЯНОВ,
парте ветеран, персональни пенсионер.

ХАНАЛ ХЬАЛХАБУВЛАРАШ • КОММУНИСТ ХИЛАРАХ ТАРРА

ЦIаккха бицлургбац сона эггара хьалха сай хинна хьехамхо, сона вIорда ца деш балха говзал каравоазаеча новкъостал даь, хIанз тха бригадир вола Кувебакин Василий Николаевич, участка мастер Ильясов Сурхо. Цу къахьегама ветерании доккха гIо дир сона лоацача хана токара шоллагIа йола разряд каравоазаьа.

ХIанз со йиъагIча разрядагIа болх беш ва. Соца цхьана, къахьегаш ба нохчий, эрсий, эрмалой, миттта кхыча къаьмех бола нах. Цхьанна дьттув баьича гIад воде бригадера хIараьвар.

Оаха къахьегама шоллагIча механически цехе дукха а балха тIа дика толамаш доахаш йола бригадаш, хIаьта царех цхьаннеца Забелин Николая бригадаца дукхача хана деяз социалистически яь лелаю оаха.

Балха тIа гучаязаза йоле торзиаш лохаш, къахьегам аттача бовккхе нанкъаш лоэаш дукха болх бу оаха цхьана.

Мехкдаьтта оборудовенена эшаш йола клапанни коробкашта обработке еш я тха бригада. СменагIа 5 хийнъе эзача оаха дукхагIар 6—7 коробка хьр дешаха, расточка а йий тIаьрамаяохшка дIалу. Ер кхоалагIа шу да аз сай темагIа долаш продукци хьаю.

Са хоаставе веллац со, 28 тайпарча станокаш тIа болх бе хов сона хIанзале. Атта гIулакх дацар из, цхьабакъда, балзара мукъевонча хана технически литературе дешаш ца хилча, сога зьаттама токарех специалист хургвац, хIара дийнахьа техника дакъарIча оагIорахьа хув-[illegible]

Я. САЙДАЕВ,
«Красный молот» заводе токарь.

ГОВЗАНЧАШ ЯХЬЕ БАЬННАБ

Наьсарен района «40 лет Октября» яхача совхозе къахьегаш вола механизатор — хьажкIаш кхееш вола звеньевой Гелисханов Аьхьмада Юсап бIаргаго безам боаш со цига кхийсевннар, аьнна санна сийрда малх а хьежаш, безаме ди дар. Гуйрайна балхаш сихагIа чакхдаькха боала гIерташ низаш тIадерзадаь къахьегаш боаххар совхоза механизатораш. ЦаIаш — шоай тIеххьара хьажкIаш чуэцаш, шолагIбараш — тIадоагIача шера хургболча хьунгьаьа лерд йоллеш — кIа дIадуваш.

— Юсапа звеной хьажкIаш чуйица хьала дийна хаь я. ХIанз кIа дIадуваш воаля ва, — са хаттара жоп делар совхоза керттерча агронома Дзауров Башира.

Йоккха аре дIалаьца уллача трактораша аьхачул тIехьагIа мангаш а даьха тоадаь Iаьрла латта. Сенна тIехьа а йолаш кхай тIа гIолла хьайонгIа «МТЗ-80» яха трактор.

— Ялат дIадуваш вайгаьха хьатIаьоагIар за Гелисханов Юсап, — аьлар Дзаурова.

ДIадерга хьежна мара хьатIадалац ялат. Гуш дар из эггара бехктохамегIа дола гIулакх чакхдоаккхача совхоза специалисташ тешаш беннача механизаторех цаI Гелисханов Юсап волга.

— Тай техача санна нийса йоххйт Юсапа шоай лаьжка трактор. Лоацца аьлча, цо баь болх саг хьажа везаш хилаш, — тIатехар дIахо цо аьлча шоай хьамаьла аьлча Дзаурова.

Из доккха тешал дар. Наха хов дика къахьегар малаь. Хов царна доккхал деш сий де доагIар малаш а.

Мишта лькхай Аьхмада Юсапа шоай Назрановски района бахача наха моттел республика къахьегамхоштта а шо дIавоваьйтац йола йоккха сийле?

Цхьан-шин шера хьайгача кьах лькхаш из. Дий бийсем а ца къовсаш, хулаш йола хало а дага ца йоагIаш, дукхача шерашка хьаьнала къахьийгад Юсапа механизатор волаш «40 лет Октября» ялача совхозе. Эггара хьалхара гIа баьккхаб 1958 шера. Цул тIехьагIа ворхI шу дахьча звеньевой а хила хьажкIаш кхее волалу. ХIаьта цхьа шу дIа а даьйтац ший декхар толаме кхоачаш ва деш. 1973 шера Къахьегама ЦIеча Байракха орден лу Гелисхановна, 1976 шера вай Даьхен эггара дезагIа дола совгIат — Ленина орден.

Ха дIа ше йода лакхлуш хьаэпай Гелисханова хьажкIаш кхеяра говзал. ХIаьта цхьа шу дIа а дакийтадац планагIа яха йоагIарел совгIа хIара гектара тIара 20—25 центнер хьажкIаш ца йолхаш. Во хаоттам болаш денача шера а иштта дика хьажкIаш кхельйи Юсапа.

Гелисханова санна доккхий толамаш а доахаш шерра-шера из культура дика хьийкъа хьалкхееш кхы массехк звеньевой ва цу совхозе. Царна юкъе эггара дикагIа къахьегаш ва Кодзоев Бахьаудин. Хадданза цуица социалистически яхь лелаеш ва Гелисханов. 1981 шера 200 гектарах хIарана тIара 54,9 центнер а йоаккхаш, яхье хьалхара моттиг Юсапа яьккха яле а, цхьайттталагIча пятилетка хьалхарча шин шера хIара гектара тIара 70, 71 центнераш а яьха, хьалхара моттиг Бахьаудинага кхаьчай.

Укх шера мел хьажкIаш яьхай, аьнна аз шийга хаттар дича, Юсап шоп делна цаьлетьа яха латтача керттерча агронома аьлар:

— ХIара гектара тIара 64 центнер а яьккха, яхье шоллагIа моттиг яьккхай укхо. Тамаш е езаш хIама да укх шера кхоал дукха хьажкIаш яха ина дIаккхачар. БIаьстя Юсапа хьажкIаш дIайийна кха гуралха аха вIаштIехьдаьннадацар. Хоаш ма дий, гуралха аьлча латто хьувгыам дукхагIа лулга. Ахалехьа хьалхагIа кхай тIара юхьмаш кхы бIехха баьцаш ма-мааш доахаш дIайоахаш массехк дийнахьа ваьлар Юсап. Баьндар аьлча, цу хана со тешаш а ца хьажкIаш иштта дика хургйиларах. Укх наьгъа къаьстта дукхагIа къахьега а дийзар удобренешца латта хьаьндеш, мангаш доахаш, культиваци йоаккхаш, молхаш стташ, кхы тIа эша балхаш деш.

— Дерригга балхаш аз айса даьд аьлча баьндац, — юкъевакх тха къамаьла, сатийна латта Юсап. — Латта оахьи бар Гарахоев Махьмад, Тимурзиев Мурад, Гарахоев Казбек, кхыбараш. Эрадикан яха молхаш техар Маликиев Жабраьлда, хIаьта деша дискаш даьхар Гарахоев Махьмада, катоанаш латта нийсдеш вар Малиев Iамархан. Иштта цу механизатора баь индустриальни новкъостал а деш. дIайийра аз сай кхай тIа хьажкIаш. Цул тIехьагIа массехказа культиваци яьккхар, оасар ца хилийтара гербицидаш техар, кхы тIа эша балхаш дир.

— ЦхьайтталагIча пятилетка дикалагIча шера фу хьувкъам чуба дерзI Iа? — аьнна хьаттача, аьлар:

— Аэи Бахьаудинен тхоай яхь дIахо хьоргъя. Баькъа, из санна волча механизаторал хьалхаьала атта дац. Деце а, сайна могар де хьожаргва со. Укх гуралхьеи Iайи латта ахарца, мангаш даьха из тоадарца, минерально органически удобренеш тайсе хьаьндарца дувзаденна дерригга балхаш чакхдаха хьожаргва, бIаьстя хаамеха индустриальни хьисапе хьажкIаш дIайийна яхара. Лоацца аьлча хьожаргва укх шера санна хьажкIаш дика хьувкъае.

Тхо а тийшар ше ярах сий долча механизатора кхоачашдергхиларах.

С. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: Гелисханов Юсап.

С. ПУГОЕВА сурт.

КЕРДАДАРАШ

Ш[illegible]ра шерага хоалуш, тоалуш йоагIа вай республикера городаши юрташ. Цхьаккха шу дIададаш гIишлоенхоша итташ йола керда гIишлош хьа ца еш. Дукхьал цхьайттталагIча пятилетка кхоалагIча шера «Чечингсельстрой» треста гIишлоенхоша Сунженски районерча «Путь к коммунизму» яхача колхозе хьаьлиь а хьаьхка эксплуатаце дIаенний деттаж долча 1200 бежана лаьрхIа йоккха комплекс. Назране хьалгьаь хьнихай шера 26 миллион бийда кирпичик дургйола кирпичаш ю завод, шоай треста гIишлоенхоша лаьрхIа Грозне хьалдьид цар 70 квартира йола цIа, шишша квартира чуйола итт цIа хьаддьд треста гIишлоенхоша Грозненски районерча № 1 йолча шурий совхозе, Гимало хIерагIча поселке бахача а къахьегаш болча а наха чIоагIа аьттув болаш гIудахк хилар кира 280 бера моттиг йола берий беш хьалъяра.

• • •

Вай мехка а доаьл арахьарча дукхача мехкашка а дика йоаза чIоагIа хотташи я Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода коллективо арахецаш йола тайп-тайпара продукци. ЧIоагIа дегаш гIоадьина таханара ди дезду цу предприяте болх беш инженерно-технически белхлоша. Заводе хIанз укх сатьате арахецаш я паччахьалкхен дикала Знак йола итт тайпара продукци, вож мел йола продукци цхьоалагIча категорех хьаеш я. Предприяте дIабахача итт бетта ерригга арахийдача продукцех шовзтиъа совгIа процент яр паччахьалкхен дикала Знак йолаш я. Из продукци арахецара паччахьалкхен план завода коллективо дика тIеххоачаш а яй.

БIУБЕННА ГIА БОАХАШ

Дика тьоказаш гойташ къахьегаш ба укх шера тха колхозе хьайбаш лелаераш. Паччахьалкхенна шура дIаялара нийс бетта план 112 процент, дулх — 129 процент кхоачашйир. Укх шера 1 октябрь кхачалца тIаккхоачаш хIара кхоабеча Iеттагара, совнна нийс бетта хиннача 132 килограмм дукхагIа шура яьккхай.

Из телам бохзарна къаьстта доккха новкъостал дир тха цхьоалагIча ферма къахьегамхоша. Балза темпаш лох ца эш къахьег ферме коллективо хIанз а. ХIара кхоабеча Iеттагара дийнахьа юкъера лаьрхIана 6,2 килограмм шура йоаккх, хIаьта совхза укх хана 5,4 килограмм мара яккхацар.

Доаркашта юкъе эзпаче социалистически яхье хьалха я Фаргиева Зелоабан. Шу долалуш хIара кхоабеча Iеттагара 2500 килограмм шура яккха декхар тIайийцадар цо. Цул тIехьагIа, хIара Iеттагара шера 2500 килограмм яккха, аьнна тIаьъезаш тха колхозе доаркаша района берригача хьайбаш лелаерашка кхайкарал дича—3000 килограмм яккха доаш делер. ХIаьта лаьрхIар тIеххоачеш а дааь. ХIанзле хIара кхоабеча Iеттагара 3340 килограмм шура яьккхай цо.

Шоай декхарех лоархIабеш къаьег, шура яккхара шера планаш нийс бетта кхоачешъяьча доаркаша: Калиматова ПаьтIамата, Сухорукова Верас, Куртоева Симас, Мишиева Ялас, Идигова Байсаре, Бабичева Валентинас.

Иштта хьаьнала болх бе керагIдоал цар шоаш хьадечох дег лезаш хиларах. Хьалха а балха хьа а баьхке доахана доагIа доал ду, хьадер тешаме а ду. Дика къахьегаш ба укхаза скотникаш Арцханов Алексей, Улесов Иван, Реутов Владимир, Шахаев Руслан.

Юкъьенца, болх ба бохалуш, хьадечох бола безитакам кхета ца беш, шоай декхараш бе-башха доацаш хтавчандеш къахьегар къона доаркаша Баркинхоева Любас, Тутханова Сецдата. Юкхера а ферма коллективо дIахейтар царга, болх тоа ца бой, ферме уж лоергбоацилга. Шоашкара кхы гIалат ца доаллийташ къахьегаш хьабоагIа уж хIанз.

Хьайбаш толаме Iангара дахара Надтеречни района ферма болхлоша дахча хьайкхарале жоп а луш, дика кийчъхай оаха доахана ерриге помещенеш. ХIаьта цхьа атт тIера ца боалийташ, йоккха продукци лох ца йолийташ уж Iайгера дехар тхоай керттера декхар лоархI оаха.

Ш. МЫШЕГУРОВ,
Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхозе шурий ферма заведующи.

Толамашá низ совбоах

Сийлахь-боккхача Октябра 66 шу дузача дезна дикача къахьегама гIулакхашца накъабаьккхаб тха совхоза болхлой.

Укх тIеххьарча шерашка доккхий хувцамаш хиннад тха балха юкъе. КПСС XXVI съездеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий рашенеш кхоачашъяра, юрта боахама продукташ дукхагIа яхара царга дIадодар кIезигдара цIенхаштта къахьийгад коллективо.

Лоаццача юкъа детташ дола доахаш шозза дукхагIа а хулийташ хьайбаш лебадара Наьсарен района юртбоахама къахьегамхоша соакха тIаийца декхар толаме кхоачашдара цIенхаштта оарцагIдаьннад тхо. Совхза хьайбашта лаьрхIа массехк корпуса болхлошта ишаш дола цIеношн хьал а даь, керда ферма вIашагIъеллай. Цига кхоаб дикача фух дола шинараш. Царех 90 хIанале дехкад. Таханарча дийнахьа докка а зIамига а 700 совгIа бежан да цига кхоабаш. Карара пятилетка чакхйоалаш детташ дола доахан шозза дукхагIа хургда тха совхозе. Цу гIулакха тешаме лард еллай.

Шоашта юкъе социалистически яхь а йоаржаь хьинар айденна къахьегаш я шинна а фермашкара коллективаш. Цар доши деннад укх шера планал совгIа паччахьалкхенга 300 центнер шурех 100 центнер дулхи дохка. Хадданза шоай декхараш толаме кхоачашдеш хьабоагIа доаркаш Оздоева Золовбан, Мутиева Катишт, Альтемирова Iабидат, Сурхоева ХIажар, Альтемирова Лиза, Iаьсаркиа хьоьаш йола Точиева Маржан, кхы бола болхлой.

Доккхий толамаш доахаш къахьег тха кхаш леладераша а. Укх шера ялх бIа гектар коартолаш хьалкхелла цар. Тхо раьза долаш хиннаб кьувкъам. Евлоев Хьажбикара, Аушева Юсапа звеноша планагIа яха йоагIарел шозза дукхагIа коартолаш яьхай шоай кхашкара. Шоай планаш дикка тIеххкоачашъяй Татриев Махьмада, Угурчиев Iамархана, Евлоев Аьхьмада, кхыбараш култалдеча звеноша а. Совхоза вIаштIехьдоал планагIа йоагIараш 3500 тонн йолаш паччахьалкхенга 5500 тонн коартолаш йохка, цул совгIа, фуна лаьрхIа мел эш дIаоттае а.

Коартолаш кхееращца социалистически яхье баьнна къахьег ва бола ялгти хьажкIаши лелаераша. Къаьстта белгалбаьннаб Баркинхоев Висит, Нальгиев Осман, Гайтов Татерхан, Шанхоев Яхьъя, Нальгиев Йовкъан, кхыбола механизатораш. ВIаштIехьдаьннад цар 2 шоай культураш дика хьувкъае. Иштта, агротехнически бокъонаша дIа ма дехкара, уж хьалкхеярца дувзаденна балхаш цар чакхдахарах планагIа дохка доагIар 2000 тонн долаш паччахьалкхенга дехкад 3500 тонн совгIа ялат.

ХIанз укх гуйран деношка тIеххьара кхашкара балхаш чакхдоалаш, цхьайтталагIча пятилетка аргIанарча шера ахьа а докхагIа толамаш дахара, мехка Кхачан программа кхоачашъеча из могга доккхагIа дакъа юкъедахьара тешаме лард йоллаш боахк тха совхоза къахьегамхой. Цу гIулакха мел эшараш: техника, механизатораш, дика хьувгьам луш дола латта, кхыдараш долаш я совхоз.

Тхо чIоагIа раьза долаш чакхдоал е шу. Совхоз Iойилача тIоне ца хинна хьохкамаш доах укх шера. Совхоа кхаш леладераша иштта беркате къахьегарах дIабехича нийс бетта балха итогех 421 эзар сом цIена пайда баьб. Из хьалха вIалла ца хинна хIама да. Оаха лерхI шера итогех из цифра 550 эзар сомага дIаккхоачае.

Баькъдар аьлча, дукха кхоачамбоацараш а доахк тха балха юкъе. Царех керттерачарех цаI да — хьайбаи боахам совхозе хIанз а рентабельни ца хилар. Фуд цун бахьанаш?

Белгалдаккха деза, паччахьалкхенга дулхи шурен йохкара планаш дикка тIеххкоачашйой а, хIара кхоабеча хьайбагара хьайбакхха продукци лоха хилар. ХIаьта мацох дIадодар дукха да. Масала, укх шера нийс бетта хIара кхоабача Iаттагара яьккха шура 1600 килограмм мара яц. дерстаи доккха доаал долаши хилац паччахьалкхенна дулха лаьрхIа оаха дIачутела хьайбаш е. Цул совгIа, зооветеринарни гIулакхаш лертIа чакх ца дахарех укх шера 23 бежан деннад, шера планагIа, бIаьIетта тIехьа 82 Iеса хила доагIача нийс бетта 62 мара хиннадац.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара цIенхаштта къахьега дезаш я совхоза коллектив. Цу хьакъехьа белгалъьха мероприятеш а я тха.

Я. ГАЛАЕВ,
Наьсарен района «Знаменский» совхоза директор.

СУРТА ТIА: «Знаменский» совхоза № 1 йола шурий ферма.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦIЕЙНА—СОВГIАТ

Дикача къахьегама совгIатца дезду Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара цIей Грозненски района «Атагинский» совхоза фермай болхлоша. Карарча шера планагIа йохка йоагIар 1820 тонн йолаш 1 ноябрь хьатIаотташ паччахьалкхенга 1902 тонн шура ехкай цар. ДIадахача шера цу заман совхачунга гIа я.

Из толам балхха вIаштIехьдьннад хIара кхоабеча Iаттагара итт бетта 2111 килограмм шура яьккхарах. Хьайбаш кхоабалгеи царна зооветеринарни гIулакхаш делгеи оалангара эрга а доахаш диаза чакхдахарах, доаркаша, скотникаши, специалисташа шоай балхах бехкто-кхам а хеташ цIенхаштта къахьегарах укх шера итт бетта хIара Iаттагара соахкарчул 573 килограмм е 37 процент дукхагIа шура яьккхай.

Толаме кхоачашдьо совхоза хьайбаш леладераша паччахьалкхенга дулх дохкаре план а. Из дехнад 265 тонн, цу юкъа дохка доагIар 240 тонн долаш.

Фермай болхлошта юкъе лаьрхача социалистически яхье эггара дикагIа къахьег доаркаша Тазабаева Хазината, Хасарова Раисас, Юнусова Зурас, Умарова Доргас, Iаьсий леладеш болча Минасова Заргана, Сосланбекова Мансурас, хьакхарч кхоабача Пахишева Зинандас, кхыбараш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ДЕЗАЛА КХУВРЧ БЕРКАТЕ ХИЛЧА

Пхи воIи ши йоIи хьалкхе-даьд Пергуьлгов Зоврбика Даудан цуй сесага МурцIалий Абидатен. Уьш берригаш кIеня шоай дезалец а болаш хьакхела бахаш ба.

Пхийтта - эхайтта шу хьалхе пенсе вахa Зоврбика Дауд ГIалгIейчена коллективизаци чакхйоаккхача хане областной финотдела заведующцелла а, цул тIехьагIа Псадахски райисполкома председателелла а балхаш деь ва. Фусамнена Абидат бераш дукха хиларца деним царга хьожаш а цIенча лораеш а хиннай.

ВоккхагIвола ши воIи зIамагIйола йоIи Грозне бехаш а болх беш а ба. ХIаьта вожаш истий кхуларца, маьре бахарца, дешара заведенеш чакхъяьккхачул тIехьагIа цхьанцхьанаьхьа балха дIаьхьожабарца вай республика районашка, махка столице—город Москве, СССР кхьча городашка кьахьегаш ба.

Эггара воккхагIвер IалихIан ва. Казахски ССР Кокчетавски областа Арыкбалыкски поселкера юкъера школа дото медаль а йоаккхаш чакхъяьккхар цо, хIаьта тхьаь пхелагIа шу да Свердловски политехнически институт а яьккха инженера - металлурга диплом хьаийца. Цул тIехьагIа пхеь шера шийна дехьар дехь тIадилла гIулакх дIахьош хиннав из Уралерча Верхний Уфалей яхача городеча никелеви заводе. Цигара Грозне веха венав из. Хьалхе моттигерча промышленносте, тIакхе магистральни газопроводий системе инженерно - технически гIуллакхашта, цул тIехьагIа «Кавказтрансгаз» олаш кхиннача объединене производственно-технически отдела начальникалла волеш хинна 1982 шерага кхаччалца. Из объединене къычахье дIайихьача «Чечингаз» объединене керттерча механикалла хьожаву. Цига ах цу гаргга мара ца аккхаьзар цо. ХIаьта хIанз шер системе йолча «Подземметаллзащита» яхача контора начальник ва.

Дауда IалихIана а цун сесага Маьхьмада Хьвьес а ши кIаьнки кхо йиIиги кьалкхеду.

Дешара а вахаре а невьъега диллача юкхьенца воккхагIволча веший лерагIа вака пьрхIар шоллагIаволча воIо Мухьмад а. 1964 шера город Алма-Атарча Казахски политехнически институте дийша ваьлча, инженер - металлург а хила моттигерча промышленноста Нохч - ГIалгIай химически заводе болх бетт из. Цу хана деиз укхаза кьаьхьегаш кхоь а воагIа. ХIаьта хIанз цу предприяте ветеран лорзIа мегаргвола Мухьмад лакокрасочни производстване кулгалдеш ва. ТIакхе из продукци хьакра йоаза аьхча кьаьлленашта дуттIеаляргга диллача цунца нийслургеолаш аттa сaг а корорггац республике. Цудухьа коллектив сий деш лоаркIаш ва общественни вахаре шерра дакъе лоаццаш вола коммунист. Мухьмад берий дуккалга диллача массарел котваьннев. Цун ах бер [illegible].

КхоалагIволча воIо Османа юкъера школа ше йиставьккха воаллаше а, вай республика экономикаца дика тарлургйола специальность кароерзае ваьркIар. Из деше вахар Московски кхачан промышленноста институте инженер-винодел хила. Iехдика дешаш кхинача зIамигача сагах Ленински стипендиат вар, КПСС членалла дIайийцар. ХIаьта диплом хьаийцачул тIеьхьагIа цу вузерча аспирантуре деше вахар из. Иштта, толама из чакх а ьаьккха, 1970 шера диссертацена защита а яьттуе боал цун. Цо тохка тама боккха лоархIаме болаш яр, хIана аьлча, цу хьаннелца чхьагIара ароматически веществашта анализ елта органолептически а, вешта аьлча, дегустаци ярца чакхдоалаш дар. Османа ший диссертацеца чхьагIарий дикал газохроматографически, а ма дарра аьлча, химически методаца хьоастае йиш хилар хьехаккар. Иштта дика кхьнна вола кьона Iилманхо институтий лабораторешка сатийна ший гIулакх дIахо кIоергагIа тохкаш Iе йиш йолаш хинне вале а, цига вагIа тигензар.

Гайна е ганза балха практика ца хилар шийна Iетьаргдолга кхетадеш вола из Мытищински алкогольни доаца маларш аракецача заводе керттерча винеделалле а, тIаккха керттерча инженералла а балхаш деш хул. Цигара город Москверча Iилма-тохкаме институте отдела заведующцелла дIахьожаву. Цхьа шу хьалха вайзар сона из духьаша. Цу хана из вар алкогольни маларий дикал тохкача Еррисоюзни инспекце начальник. ХIаьта хIанз из Москверча Iилма - тохкама институте директор ва. Цун дезале кьалкхуаш да кхо бер.

Османа тIехьа боагIераш ПаьтIамати Хажари яхе ши йиша яле а, цунна тара хила гIийртеча Мусайх дош хьалхагIа але безам бар са. Из а инженер - винодел ва. ХIаьта цо из специальность вай мехка а ца эцаш, Венгерски Халкъа Республика столице город Будапеште дийша ваьлча йийцай. Дийша ваьлча Дагестански АССР город Махачкала винодел волаш, тIаккха город Мамедкаларче Алиева цIерагIча Iилма - производственни объединене лабораторе заведующи волаш хиннав. Массехк шу мара доц Чераленски чхьагIар доаккхача заводе из кьаьхьега волавенна, бакъда, хIанзале винодела говзал шеко кIоргга кароерзаьлга хьаьхьехад цо. Итташ шераш дIахьер цу коллективана шипучи чхьагIараш аразеца карагI ца доалаш. Из гIуллакх вIаштIехьдоаккхилга шийна хьатIаийцар керда тIаьенача специалисто. ХIаьта ши-кхаь шера, цо кулгал а лоаттадеш, из продукци аразецилга Iелашдир коллективо. Муса хIанз из чхьагIар аразецача цеха начальник ва.

Мехкарех дуккхагIа йолча ПаьтIамата Грознински мехкадаьтта институт чакхъяьккхай. Из инженер-буровик волча Арчаков Саьлангирега маьре йолаш, диъ бер дехь. Карабулаке яхаш я. ХIаьта цунна тIехьа йоагIача Хамара а ъттуе баьнне лаккхерa дешара заведени чакхъяьккха. Массехк шу хьалха Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университете дийша яьнна из ЧИУС УПТК балха воалча Евлоев Даудага я, Грозерча цхьан школе биологи хьехаш а я.

ХIаьта вай лакхе хьахаяьннача Iийсас Кемеровски мясомолочни институт яьккхай. Цигара из болх бе г[illegible]д Тегилерча дулха комбинате дIахьожавир. Укхаза мастералла болх беш хинне из. ХIанз цеха начальник а веш, ший балха тIа лаьттaва из.

Лоаццa аьлча, Советски Iаьдал доаккхача хана берригача гIалгIай мехка кхиннабоаца специалисташ хьалкхийнаб аьхка цар цхьан дезале аьлча, са зарц хургвац, аьнна хет сона. Цо кьаьгга хьахьокх дешара йола бокъо вай Конституце тIа дIалаьъа ца Iеш, бокъонца вахаре кхочашъеш а йолга.

С. МАЙСИГОВ.

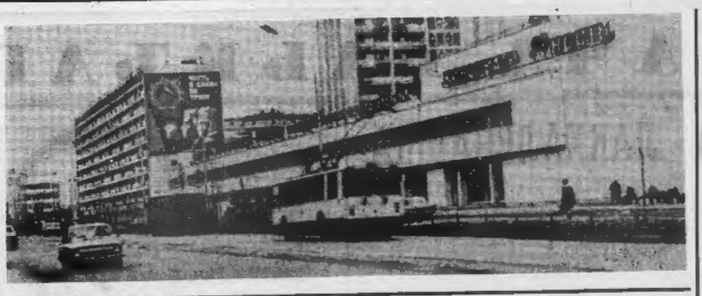

Да тIахьа дикагIа хукаш доагIа вай республика районашка а город Грозне а балача кхыа масса тайпа хьашташ кхоачашдар: хьалъю керда культурни учреждениеш, столовеш, тикаш, кхыдраш. Иштта дика совгIат хургда Грознен бахархошта настта хьаьлларгйолча В. И. Ленина цIерагIча проспекте хьалъяь кьинача универсальни тикаш. Дийнахьа бIаьш бола нах тIаьца йиш хургйолча цу тика чу дехкаш хургда промышленни товараш, кхачан продукташ. Тика хургйолча йоккхача зала чу хIанзале хоза, лостам болаш уттаьйй товарашта лаьрхIа йола приладенай, мугIарагIа дIанийсъаь латт массаш. Дукхача наьха кьаьнтаце кхоачашдеш из хургйолара тешал деш да ер цкьа масал: тика чу болх беш йола еррига коллектив 250 сагах летташ хургьа, хIаьта уж кIезига нах бац. Из коллектива хIанзале вIашагIтехай, царех цхьаболa белкхой хIанз тика чу лестам ба, хIамаш дIанийсъа гIо деш ба. Грознерча цу тайпарча тикашта юкъа а белгала хургьа кердаьр шийй йоаккхаца, чурча паргIатонца, чуваьлнача наха деча гIулакхаца.

ГРОЗНЕНЦАШТА-СОВГIАТАШ

Кхы цхьаькха а совгIат хургда грозненцашта настта, хIаьта из совгIат Грознен зIамигача бахархошта — бераша лаьрхIа да дукхагIча дийнахь. Лакке йийцача тика пен а боаллаш хоза урагIдаха «Юность» яха кинотеатр. Из а настта болх бе делалургда. Цу чу болх беш хургьа «Юность» яхача кьаьнача кинотеатре болх бань коллектив. ХIаьта кердача кинотеатра тоененаш дукхагIа я. Хоза кийчьъий кинозал, 440 бера лаьрхIа, цул совгIа, зале чуводача йенила фойе, буфет я. Фильмаш доладалале салаIа хий мала, мороженни ла торе хургьа берий.

Кердача кинотеатра директора Кидоевциян Нелли Султановнас дуьц:

— Къаьстта доьрзIаве хIама да кинотеатра аппаратин дика хилар. Укхаза кино хьокхаш йола аппаратура латташ кхоь пост я, царех цаI болх ца беш яр хувцаш хургья. Иштта дIацар къаьнача кинотеатре, цига ши пост мара яцар, кхоъ хила езе а. Цул совгIа, къаьстъаьсте кабинеташ я методисте, педагога. Цар бераша беш бола болх дикагIа лер юташ хиларга доггдоах оаха хIанз. Беша аьлча, тайп-тайпара бераша кхатам балара мероприятеш чакхьяха дуккагIа торе хургья кердача кинотеатре.

Алхха бераша лаьрхIа фильмаш гойта Iергдац кинотеатр. [illegible] ...не гIишленхой. Къаьстта а дика болх барца белгалбаьлнаб царна юкъе штукатурий бригадир П. Кочетков, электрик С. Малькагов, малярий бригада бригадир В. Сиденко, кхыбараш.

Дукхахьача наха деника совгIаташ хургда аьнна хетт кердача тикаш, кинотеатрах.

С. АРЧАКОВ.

СУРТА ТIА: В. И. Ленина проспектегIа хьалъяь универсальни тикаи «Юность» яха кинотеатри чудола цIа.

Р. АУШЕВА сурт.

ЛОАМАШ СИЙРДАДАЬННАД

Октябрь... Из хьамсара дош хьа ма хезаяте а, сийлахь-воккхача Ленина сурт— сибат хьоатт са бIарсашка. Дег тIара йоагIача цIеннача оалаца баркал оал аз тIаккха Октябрьски революце баьччана. Луа кхера а кхе, дерриги дуне цо хьалдуваш санна хетт сона. Сога баркал яхийташ дола тахапара са ираз а да дуне миссел докккха. Дуне миссел йокхха я детагIоз. Иштта доккха да са къаман ираз а, са къаман детагIоз а.

Цу оалаца Ленина баркал оал Бешлоамо а МаьтIлоамо а, зала техача Наьсарен бешамаша а, кура хьажкIаш терхаеча МагIалбика аренаша а, бален гIайгIен дукха Iиццача ТIаргама гIалаша а, керда деттача, сапаргIата долта цIенош а, школе доахача бераш а, заводашка, фабрикашка, фермашка къахьега дIаэттача болхлоша а.

Новнои хьсабича, дагайох сона сай нана-Маркан. ПIаьхача Iан сайренашка, пешка хьалхашка тха хьувзаш игIаш, цо дуцар сона Октябрьски революцешьа ялалехьа гIалгIашка малагIа хьал дар:

— ВIалла дага а децар сона се кхуваш йоагIача хана вай вахар иштта хоаги беркатен хургда аьнна. Ер Iаьдал отталехье, хьамча наломпаш йоача сага шийх аьла хетар. Тавьете водаш е саг йоагIача - йодача водаш мара тIеювхацар уж. Массе хана лелае кхом хетар...

ЗIамигел къея хиннад са наьна дуне Октябрьски революци ялалехьа. Дешар фуд ховш хиннац из. Шийтта шу даьлча, Наьсарерча хьужаре яхийтай из дас, бовзаш боацача Iарбий меттала къорIа, жайнаш Iомаде аьнна. Амма дукха за яьле, вахаре бувшаш боаца из [illegible] хиннац дешен яздем ховш. ХIаьта лорацIам вIалла а хиннабац. Цу гIулакха тешал деш латт гIалгIай махкахара кашамаш. Каст-каста мехкьардийллад мехка инфекционни лазараш. Уж даьржача, вахарга дахa кхи дог а доалаш, дийна боллаше а дIа а бахе, маьлхарча кашамашка Iобуьллаш хиннаб гIалгIай.

ХIаьта вай ханарча сага дагайоагIий цхьаккха а цу тайпара эпидеми? ЯгIац.

ХIанз боккъонца вола дийна саг лархIац аспирантура ца йоккхе е Iилмай степень йоадаш вале. Иштта хувцаденнад вахар Октябрьски Революци яьнначул тIехьагIа. Дика аьнад гIалгIай къаманна дукхавезача поэта Яндиев Джамал[illegible]:

> Дунен тIа тIоа сегар,
> Дунен тIа да даьлар.
> Лоамаш сийрдадаьлар —
> Из даьр Ленин вар.

Укказа ала деза, гIалгIай берригача поэтий кхоллам чу Ленински, Октябрьа тематико Iалаьмате йоккха моттиг дIалоацилга. Массе поэт, кьаьна вар а кьона вар а, кIаьд ца луш дег тIара доагIача дешана Ленина къахам, Ленина гIулакхаш хестадеш ва. Къаман цIерагIа оалаш да поэташ Ленина оала баркал. Эзараш шерашна къея миссел даьха къам хIанз вIалла дог ца Iабаш да Ленина, Революцена, Советски Iаьдала ялача баркалах. КIаьд ца луш да керда вахар хестадеш... Цу хана нохчийн гIалгIайн Даьхе — зIамига лаьттан кIаьд хиннаб. Октябрьски революцес шерьяьй лоамахой Даьхе. ХIанз нохчийн гIалгIайн Даймохк еррига Советски Союз я, — лаьттан яхлагIа дакъа. Миччахьа дIаноде а, лаьттан цу яхлагIча дакъа тIа шоай цIагIа ба хIанз нохчийн гIалгIайн: Украина аренашка а Молдаве кодрашка а, Прибалтика диюнашка а, Туркмене гIонашка а, СибаретIен тайге а, [illegible] Советски мехкара кхы мел долча къаьмашта нийсса бокъонаш я лоамахой.

Цу доккхача иразах илли ца даьккхача Iедургвий? Цудухьа дукха дек иллеш республика юрташкех городашкех.

«Эзар говр-етт бар веннав, эзар йиша-воша дар ваьннав», — яхаш киша да вайнаьха. Цхьоал боккъонца яйлача къамо кхеллад из кица. Из кица кхеллача халкъо доттагIалли вошалли мел чIоагIа лоархI кхетаде хала дац.

Вай дIаIехад «Халкъий доттагIа — литературай доттагIал» яхача дешашка.

Нохчийн гIалгIайн меттала эггара хьалхара йоазонаш дIадоладеннача шерашка, Максим Горьке даькъал а бийца, вай республике балхка хиннаб цIи хеза бола эрсий яздархой: Владимир Ставский, Алексей Сурков, Илья Сельвинский, Владимир Луговский, Петр Павленко, Николай Тихонов, Сергей Михалков, Николай Асанов, Арсений Тарковский. Цар дикка кьахьийгад моттигерча яздархошта шоай творчески опыт дIалуш, халкъа багахбувцам эрсий меттала боаккхаш. Кастта Москве, Максим Горьке кулгал а деш, арададьннад «СССР-а халкъий кхоллам» яха книжка. Цун оагIонаш тIа лоархIаме моттиг дIалаьцай вайнаьха багахбувцамо...

Цул тIехьагIа Москве арадийша нохчийн гIалгIайн яздархой книжнаш лаьрхIа а вархваьц. Берригача мехка, дерригача дунена дIадовзийтад камаьршача Москвас зIамигача вайнаьха къаман йоазонаш.

Советски халкъий кхыча меттала а кIезига арадуллаш уж. Масала, дукха ца говш украински гуркийн меттала арахеца кийчдеш да Нохч - ГIалгIай поэзен антологеш. Уж кийчде йиш хургьацар нохчашта, гIалгIашта, украинцаштен гуржашттен юкъе латташ сийлахь-боккха эрсий мотт бецаре. Халкъаш вIашагIхоттaш дола доаш тIий да эрсий мотт.

Эрсий мотт баьхан долаш са сай стихаш а дукхьад гIалгIашта йийша Iаш. Уж арайийнан Москве, Саратове, Томске, Ростове, Одессе, Херсоне, Фрунзе, кхыча городашка.

[illegible] даьй лаьтта.

Цудухьа, Сийлахь - боккхача Октябрьски революцена, цун баьччана Владимир Ильич Ленина, вай хьамсарча Коммунистически партена халкъо оалача баркала юкъедаьлла гIерт со сай дешаш а. Уж — цIенача дег тIара доагIаш да.

ГАГИЕВ Гирихан, поэт.

ВОЛАШ ВА ЦХЬАЬКХА IИЛМАН ДОКТОР

Хьаьнагlа наг-нагахьа саг шера дийна хиннавоацача гIалгIашта юкъе хIанз тайп-тайпарча Iилмай ших доктор ва. Царех цхьаннена из цIи елрах бола кхаъ кхьачаб вай республике укх деношка. ХIанз дена академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грознерча мехкадьатта института доцента Ужахов Махьмада Алькада лелаергья физико-математически Iилмай доктор яха сий дола цIи. Цунах лаьца тха корреспондента Р. Аушева массеха хеттар дир Алькадига, из Киевера цIавеча деношка:

— Алькад, вай республикерча наьха дег гIоздоалаш хоам ба Iа докторски диссертацена защита яр. Миштта кхачаш хьо цу толамга?

— Дага доха йиш ярий цхьаннена а вай зIамигача къаман вахала пачхалья Росе иштта паргIатта деша, Iилма-тохкама болх бе йиш хургьяр аьнна? Яние а ядар!

Институт йистеяьккхача цхьан шера совгIа гIишлош еча болх бир аз. Цул тIехьагIа деиз институте болх беш [illegible].

Тха института хIара кафедре къахьегаш ба дукхача къамий вакалаш. Йоакхо цавеш, повкъостал ца деш витац цар студент вар, преподаватель вар. Студент волаш а тIаккха укказа балха веча а, са воккхагIвола воша, да санна хилар сона ПГС кафедра заведующи хинна З. С. Беркович. Цун повкъосталца ядаьб аз массехк Iилман болх. Иштта сона доккха новкъостал даьд В. Н. Шестакова, Х. Эльмурзаева, кхыбараша «Деформаци хулача чIоагIача хIаман механика» яха хIанз вай юаца докторски диссертаци аз язъеш. Са Iилман балхо халгьа боахама дика пайда хургхиларах дог гIоздаьнна ва со.

— Алькад, шун институте деша багIаш дукха вайнаьха кагий нахи мехкарийи ба. Царга фу ала лов хьона?

— Сона а институте болх беча кхыча преподавателашта а дика хот вай кхуваш йоагIа тIехье знанешта тIакхуваш, кердадар довза гIерташ йолаш.

Тха студенташа кхы а дагагIа дешар, уж кийса гражданский позици йолаш, вай Даьхе боарам боацаш дукха езаш хилар лов сона.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕЧА ДЕНОШКА

7 ноябрь

С. М. Кирова цIерагIа культурай салаIарен парк. Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара цIейна хетадаь наьха салаIар. 9 сахьат даьлча дена 20 сахьат даллалца болх беш хургья аттракционаш. 10.00. «ЦIе говзанча» яха радиоконцерт. 15.00. «Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце Дерритдунен - исторически лоархIам» яха лекци. 16.00. Московски музыкальни театра солиста Р. Земцовай концерт. 18.00. «Революцес хьаьхеллар» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. Болх беш я ловзарий автоматаш. 15.00. «Советски композиторий иллеш» яха радиоконцерт. 18.00. Гойтаргда документальни фильмаш. 15.00. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 10.30. «Сийле хийла хьа, тха нортамукъа Даьхе» яха пионераштен дешархоштен хетадаь цIей. 17.00. «Маяковский — Сийлахь-боккхача Октябра пенец» яха литературни чтенеш. 17.30. «Коталоний а къахьегама а шераш» яха кинофестиваль. 19.00. Эстрадни иллеи музыкан сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 15.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Октябра 66 шу дизара хетаь берий утренник. 12.00. Болх беш да «Космонавт» яха берий кинотеатр. 17.30. «Вайн Октябрь» яха кинофестиваль.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 8.00. «Сийле хийла хьа, тха нортамукъа Даьхе!» яха радиоконцерт. 15.00. «Октябрь — сийлахь-доккхача хувцамий байракх» яхача темах документальни фильмаш хьоккхар.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара хетадаь наьха салаIар. 10.00. Болх беш я аттракционаш. «Революционни шерай иллеш» яха радиоконцерт. 13.00. Болх беш я «Чебурашка» яха берий киноклуб. 17.30. «Планета тIа гIолла гIа боахаш ба Октябрь» яха кинофестиваль. 18.00. «Аа сий ду Октябра байракха» яха киносайре.

15-ча участка клуб. 12.00. «Сийлахь - боккхача Октябро тха никъ сийрдабаьккхаб» яхача темах йола берий киноутренник. 14.00. «Революцех дола советски композиторий иллеш» яха радиоконцерт. 17.30. Гойтаргда «Советски Союза посол» яха художественни фильм.

А. М. Горьке цIерагIа клуб. «Революце шерех дола иллеш» яха радиоконцерт. 14.00. Бераша лаьрхIа дола тематически кинохьокхар.

Анисимова цIерагIча НГПЗ клуб. 19.00. С. М. Кирова цIерагIча поселка бахархошта хетаь кагирхой сайре.

8 ноябрь

С. М. Кирова цIерагIа культурай салаIарен парк. Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дизара хетадаь наьха салаIар. 9 сахьат даьлча дена 20 сахьат даллалца болх беш хургья аттракционаш. 10.00. «Деррига Iаьдал Советашта» яха радиоконцерт. 12.00. «Хьай мохк бовзий-теш хьона» яха викторина. 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен филармоне артистий концерт. 18.00. «Революцес хьаьхеллар» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Болх беш я «Фьалгай приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 15.00. «Советски иллеш» яха радиоконцерт. 17.00. ЦIейна хетадаь концерт. 19.00. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 11.30. Болх беш да «Нийсархо» яха кинотеатр. Тема: «Тха иразе бераллах баркал хьона, тха хьамсара мохк». 15.00. «Коталоний а къахьегама а шераш» яха кинофестиваль. 19.00. «Кховнеи уйла еш» яха эстрадни илле сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 14.00. В. И. Ленина соратникех лаьца «ЦIаккха йовргьац цар цIераш» яха берий утренник. 15.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Болх беш да «В. И. Ленина дукха безаш хинна муамаш» яха хьаьна цIа. 15.00. «Илли ала тхоца» яха сакъердаме программа.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 11.00. Болх беш да «Росинка» яха берий кинотеатр. 13.00. Массови ловзараш, викторинаш.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 12.00. Духовой оркестра концерт. 15.00. «Сентара дIайолалу Даьхе» яха киносайре. 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

МВД ВIашагIтехача профсоюзай комитета клуб. 12.00. Сийлахь - боккхача Октябра 66 шу дизара хетадаь художественни самодеятельноста концерт.

15-ча участка клуб. 13.00. Массовиаш, ловзараш, викторинаш. 17.30. Гойтаргда «Вихри враждебные» яха художественни фильм.

А. М. Горьке цIерагIа клуб. 11.00. Массовиаш, ловзараш, викторинаш. 12 сахьат даьлча дена «Тхона машар эш» яхача берий суртий выставка. 17.00. «Юхьиг я революце, бакъда, яц революце чаккхе» яха кинофестиваль. 17.30. Художественни самодеятельноста концерт.

Анисимова цIерагIча НГПЗ клуб. 13.00. Бераша лаьрхIача фильмай кинофестиваль.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

• ЮРТ СОЦИАЛЬНИ ДЕГIАЙОАЛЛАЯРА-ДАИМ ЙОАКХО

ДОГ ГIОЗДОАХА ЭРГАЛОНАШ

Гобаьнха хьунаш, гунаш, аьдеш а долаш хозача моттиге улл Наьсарен района Iаьлий-Юрт.

Района кхыча юрташка хьежача, из йилла дукха ха яц. 1929 шера мара эггара хьалхара бу а техаяц цига.

Укх тIеххьарча тхьаь шера довзаргдоацаш хувцаденнад цу юрта социальни сурт.

Iши эзар совгIа саг вахача цу юрта хьалхагIа электрически сердал ядар, машина дIа юха йоалуш наькъаш дацар, рейсови автобус ахацар. ДагадоагIа, шийлача Iай, юрта агIайистера юрта магIа йистте хи тIа а гIой, сахьаташ ха йоеш кхалнах хий хьаеца агIа хьа ца кхоачаш лаьтта. Промышленни кхачани товараш чудолаш цхьа зIамига тикаг мара яцар юрта.

ХIанз кхыча бесса да цу йоккха йоацача юртара сурт. Цкъа-дале, баха нах а тIакхийттаб, хIанз цига кхо эзар гаргга саг мах. Юрта бахача нахах 680 саг ва тайп-тайпарча моттигашна къахьегаш. Районни Советен юрта Советен 28 халкъа депутат ва цу юрта къахьегаш болча нахах. Царех ба Назрановски райсовета халкъа депутаташ «Чечингплодсемгоспромхоза» чуйоагIача Iаьлий-Юртарча сок йоахача завода йоккхагIйола болхло, Iалаьмате дика къахьегамхо Цечоева Мансура Лемка, «Маяк» яхача совхоза доярка Гагиева Исроапала Зайнап.

Юрта чувоаллача Iойллай шера цхьа миллион сом гаргга оборот еш, юкъера дIалаьрхIача 60—70 болхлочо къахьегаш йола «Чечингплодсемгоспромхоза» чуйоагIаш йола сок йоаккха завод. Цу заводо наха болх бе моттигаш хилийтарал совгIа, чIоагIа гIо ду бахача наха пхоашта эпачул сов бола сом ханнахьа, ца боабеш дIачубала, хIаьта цу гIулакхо пачхьалкхенна а наха а дика пайда бу.

Дукха ха йоацаш Iаьлий-Юрта бархI шерара цхьа школа мара яцар. Из чакхъьяьккха йийгаш дукхагIдолча даькъе кхы дIахо ца дешаш юсар. Тхьо шу совгIа хьалха школе хьехаш цхьа-цаI кхалсаг ядар вайнаьха, хIаьта лаьрхIа педагогически образовани йолаш моттигера цхьа хьехархо а вацар.

Массехк шу хьалха цу юрта хьалъьй 320 моттиг йола, кабинетни системагIа дешар хьеха юкъера школа, иштта дика, йовзаргйоацача аьнна тоенннай бархI шерара школа а. Iалаьмате хоза кийчъяь юкхьанцарна класс сай кабинеташ а цига. Уж вIаштIехьъяьхараш [illegible] шоай болх дика бовзаш дукхабезаш бола юкхьанцарча классай хьехархой-йижарий Евлоевгlар Судамбика Сонияи Дугурхани. Къьстта теркам тIаозаш я цу юрта гIалгIай кхалнахах эггара хьалхарча хьехархочо, Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни хьехархочо Цокиева Салмана Тазарата ший дешархошца кийчъянь эрсий меттел литературай кабинет.

ХIанз 761 дешархо чувоагIача цу ший школе хьехаш лаккхерен лаьрххIа йола юкъерен образовани йолаш, берригаш хIана бац аьнна, цу юрта хьалкхийнача нахах хьехиина хьехархой ба. Царех 20 совгIа кхалсаг я.

Юрт социальни, цу даьнъе культурно а, дегIаяра масалаш дукха да. Вай мехка тайп-тайпарча миIингашна болх беш 35 совгIа лаккера дешар дийна кьаьнна саг ва цу юртара. ХIара цIагIа хIана яц аьнна телевизор, радиоприемник, хIамаш юрта машин, легковой автомобаль я. Юрта хьалъьй керда кхачан тика, дика библиотека.

ХIанз еррига юрта меттел, хIара цIен кох чудилла хий да. Массайолча улицашка тIо никъ биллаб. Иштта 7 километр бIаьха тIо никъ биллаб СурхотIен Iаьлий-Юртан юкъе. Эккажкъонгий-Юрта кхоачаш 8 километр бIаьха асфальта никъ биллаб. Юрта мел бахача наьха цIагIа электрически сердал я.

Дикка тоабеннаб бахача наха медицински гIулакх дара болх. Чура хоза юйчъяь, эпаш йолча молханша уналхой Iалашбеш медпункт я. Цига болх беш ба Грозненски медицински училище тIеххьа чакхъяьккха йола Дзейтова Мухтара Фатима, Евлоева Хож-Алькада Пердовс. Уж шаккхе а цу юртара я. Юрта болх беш я Назрановски быткомбината чуйоагIа комплексно - приемни пункт. Пункта заведующе Оздоева Касирета йоах: «Бахача наьха заказех, уж эпача бытовой товараща, эпаш долча гIулакхаща Iалашбе вIаштIехьдоал тха».

Массайола сагIонаш эргалина хувцаллрга хьежна тоаденнад юртахой вахара хьалаш. Еттача кирпичах 100 совгIа цIа хьалдаьд бахача наха. Цар хозьаьй улицаш. Иштта, «Маяк» совхозо ший болхлошта хьалъьй воркI дезала лаьрхIа квартираш. Сок йоаккхача завода болхлошта хьалдаьд бархI квартира йола шиккъа зIаштIардаь диъ цIа.

Хьехархошта Iаьлий - Юрта хьалдаьд йиъ квартира йола цIа. Уж дерригa цIенош а юртара шаккхе школа а паровой отоплени чуйолаш я.

Вай ланхеха дийцад юрта чура хьалаш. ХIаьта юртал арахьа дIаергIа Iаьрика смородина, гина лаьрхIа дIадувш тюльпанаш яха эзаш да. Иштта 160 гектара тIа дIаергIай сомий къона беш. Укх шера дуккхьашка ший хьувкъам беннаб цо. «ПхьагIа 18 тонн сом чуба безача 24 тонн совгIа сом гулбе аьттува баьлар тха», — йоах воккхагIволча агронома Цечоев Чаде Османа.

Iаьлий-Юрта социальни сурт иштта аргадаьнна хувцаденнад. Дукха да юртахоша де лерхIараш а.

Укх шера ГI. Ахриева цIерагIча улицагIа асфальта никъ билла, хIаьта 1984-ча шера юрта газ чуйилла лерхI оаха, йоах юрта исполкома председатела Яндиев Худе Жабраьлхa.

Х. АУШЕВА.

Евлоев Михаьил

ОКТЯБРА ЦIЕЙ

ГIуйре сий гIаьнаш

[illegible]

> Дошо гIаьнаш легош,
> гой!
> ХьатIадера дегаш декош,
> Октябра сийрда цIей.
>
> ЦIе лозунгаш, цIе
> плакаташ
> ЦIе байракхаш, шеддар—
> цIе!..
> Вахар санна боча хеташ,
> Йоах вай баьччан гIоза
> цIа.
>
> Из ца хозаш лаьттая
> букъ тIа
> Адам ма дац — Iаьржа,
> кIай...
> Из ва дуне Мукълен
> наькъ тIа
> Даьккхар, мукъабаьхар
> лаьй.
>
> Цудухьа аьнна из да мо
> хеташ,
> Цудухьа боча я цун цIи...
> ЦIе я город, цIе я
> юрташ, —
> Вахар да вай сийрда,
> цIе...

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-65-07; ... секретаря — 2-84-69; отделаш: ... вахаре — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-65-64; корректоран — 2-69-88.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-65-07; ответственного секретаря — 2-84-69; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-64; корректорская — 2-69-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

ОФ05408. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5314.